

Univerza v Ljubljani

Pedagoška fakulteta

Oddelek za specialno in rehabilitacijsko pedagogiko

Strategije učne pomoči učencem Romom – drugo triletje

(Seminarska naloga pri predmetu Interaktivno in okoljsko pogojene učne težave)

Avtorice:

Božič, Valentina

Grebenc, Veronika

Hanžekovič, Vanja

Smolič, Urška

Mentorica:

izr. prof. dr. Marija Kavkler

Študijsko leto: 2016/ 2017

Semester: osmi (8.)

Ljubljana, maj 2017

POVZETEK

V seminarski nalogi z naslovom Strategije učne pomoči učencem Romom se osredotočamo na populacijo romskih učencev. Na začetku teoretičnega dela opisujemo Rome skozi zgodovino ter njihov položaj na slovenskih tleh, ki se v zadnjem času razvija v bolj pozitivni smeri. V nadaljevanju na kratko opišemo kulturne posebnosti, ki se nanašajo na glasbeno in jezikovno poreklo.

Preko splošne opredelitve Romov preidemo na problematiko vključevanja romskih učencev v vzgojno—izobraževalni program. V tem sklopu opisujemo značilnosti funkcioniranja romskih učencev, ki so v primerjavi z njihovimi vrstniki v depreviligiranem položaju zlasti z vidika razvitih predpogojev za učenje. Romi imajo kot skupnost status kulturne in socialne manjšine, zaradi česar v šolskem sistemu dobijo pravico do posebnih oblik pomoči. Za njihovo uspešno vključevanje je, poleg posebnih potreb, potrebno upoštevati tudi njihova močna področja. Ob vsem tem pa je nujno poznavanje ozadja problematike šolanja romskih otrok, njihovega odnosa do šole ter vseh tistih dejavnikov, ki predstavljajo olajševalno okoliščino ter prispevajo k spodbujanju učnega uspeha. Ob vsem tem poudarjamo pomen učitelja, katerega podpora je bistvena za izboljšanje funkcioniranja in počutja učenca.

V zadnjem, najpomembnejšem sklopu naloge pa so zbrane splošne in specifične strategije, ki učitelju pomagajo pri nudenju učne pomoči romskim učencem. V tem delu smo se osredinile na spodbujanje dobre poučevalne prakse, eksplicitnega poučevanja, uvedbe romskega pomočnika, vodenje portfolijev z namenom spremljanja učenčevega napredka. Preko splošnih strategij pa smo prešle tudi na specifične, med katerimi smo izpostavile napotke za učiteljevo pripravo na prihod učenca, uporabo socialnih iger za spodbujanje učinkovitejšega vključevanja v skupino—razred, strategij z namenom spodbujanja besednjaka, ki je ena izmed osnovnih ovir za učinkovito napredovanje.

KLJUČNE BESEDE: Romi, romski učenec, vzgoja in izobraževanje, romski pomočnik, splošne in specifične strategije.

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	4
2.	ROMI.....	5
2.1	ROMI V SLOVENIJI	5
2.2	ZNAČILNOSTI ROMSKE KULTURE SKOZI ZGODOVINO DO DANES.....	6
2.2.1	Romski jezik	7
2.2.2	Romi in glasba	7
3.	UČENCI ROMI	7
3.1.	ZNAČILNOSTI FUNKCIONIRANJA	7
3.1.1	Posebne potrebe učencev Romov.....	8
3.1.2	Močna področja učencev Romov	9
4.	VKLJUČEVANJE ROMSKIH OTROK V ŠOLO	9
4.1	OZADJE PROBLEMATIKE ŠOLANJA ROMSKIH OTROK.....	9
4.2	DEJAVNIKI UČNEGA USPEHA PRI UČENCIH ROMIH.....	10
4.3	ODNOS ROMOV DO ŠOLE.....	11
4.4.	OBLIKE VKLJUČEVANJA ROMSKIH OTROK V ŠOLO	12
4.5	VLOGA UČITELJA PRI VKLJUČEVANJU ROMSKIH OTROK V ŠOLO	13
5.	STRATEGIJE UČNE POMOČI UČENCEM ROMOM	15
5.1	SPLOŠNE STRATEGIJE.....	15
5.2	SPECIFIČNE STRATEGIJE.....	17
5.2.1	Priprava na poučevanje učenca Roma	17
5.2.2	Romski pomočnik	19
5.2.3	Dejavnosti za razvijanje metakognitivnih strategij.....	22
5.2.4	Strategije za podporo jezikovnemu razvoju	29
5.2.5	Strategije socialnega vključevanja.....	33
6	ZAKLJUČEK.....	36
7	VIRI IN LITERATURA	38
8	REFLEKSIJE	41

1. UVOD

Romi v svetu še vedno predstavljajo etnično manjšino, ki ni povsem asimilirana v širšo družbeno skupnost. Skozi zgodovino so bili preganjani in so se s selitvami po Evropi naselili v številnih deželah evropskega sveta. Slednje se rezultira tudi v njihovi kulturni sestavi, ki jo definira skupek zametkov kulture različnih evropskih dežel.

Romi so skupnost, ki je naseljena tudi na naših, slovenskih tleh. Imajo značilen svojevrsten jezik, kulturo ter način življenja. Na slovenskih tleh so, kot tudi drugod po svetu, še vedno diskriminirana ter slabše zaposljiva skupina prebivalstva. Glede na večinsko prebivalstvo so v neenakem izhodiščnem položaju glede dostopanja do osnovnih dobrin, kot so izobraževanje, zaposlovanje ter zdravstvene storitve. Nizek socialno-ekonomski status ter slabše življenjske razmere so tvegani dejavniki za šolsko populacijo romskega prebivalstva, saj zaradi specifik svojega življenja ne razvijejo potrebnih predpogojev za uspešno, enakovredno vključevanje v vzgojno—izobraževalni program.

Izhajajoč iz opisane problematike smo si za temo naše seminarske naloge izbrale seminarsko nalogo z naslovom Strategije učne pomoči učencem Romom. V le—tej bomo v prvem sklopu zajele nekaj osnovnih značilnosti romskega prebivalstva ter se podrobneje opredelile do problematike učenja in poučevanja romskih učencev ter preučitev kulturnega ozadja. Poznavanje slednjega pripomore k lažjemu poistovetenju z romskim učencem ter oblikovanju ustreznih oblik podpore ter pomoči. Vloga učitelja je v tem segmentu najpomembnejša, saj se učitelj v vodenju pouka kot vzgojno—izobraževalnega procesa dnevno srečuje z učenci, ki prihajajo iz jezikovno, narodnostno ter kulturno različnih okolij. Učitelj kot subjekt učnega procesa mora biti v tem kontekstu dovolj senzibilen ter odgovoren za vsakega učenca posebej, saj slednje ravnanje sproža občutek pripadnosti. Vse to se rezultira v razvoju posameznikov, sposobnih spoštljivega sobivanja in sodelovanja v širši skupnosti.

Pomembno vlogo torej pripisujemo vzpostavitvi dobrega medsebojnega odnosa in sodelovanja med učiteljem in učencem Romom. Za vzpostavljanje slednjega ter ustrezno nudenje učne pomoči pa bomo v sklopu seminarskega dela izdelale tudi priročnik, ki bo učitelju v pomoč pri nudenju podpore učencu Romu.

2. ROMI

V zgodovini je bilo redko katero ljudstvo tako zasmehovano, prezirano, osovraženo ter preganjano, kot so bili Romi. Kot piše Horvat Muca (2011) so bili do pred 150 leti v Romuniji zaslužnjeni. V času holokavsta pa je bilo pobitih pol milijona Romov. Izvorno izhajajo iz indijskega podkontinenta in so se v preteklosti kot najeti ali prostovoljni vojaki, trgovci, glasbeniki, čuvaji palač, kmetje dobrim tisočletjem in pol selili na sever, v pokrajino Antiohijo, kasneje imenovano Bizanc. Selitveni tokovi so bili v kasnejših letih usmerjeni v Evropo in v Ameriko (prav tam). Danes predstavljajo eno najstarejših in največjih etničnih skupin, ki so trenutno naseljeni v različnih evropskih državah; v Romuniji, Grčiji, Turčiji, na Madžarskem, v Italiji, Španiji, Franciji, Nemčiji, Avstriji in Sloveniji. V Evropi jih glede na statistične podatke živi okoli osem do deset milijonov (McDonald et al, 2001, v Muhvič, D., 2011). V večinskem predelu celinske Evrope jih poznamo kot cigane. Cigan izvira iz grške besede atsinganoi, ki pomeni biti nedotakljiv. Številne različice tega imena pa so razširjene v številnih evropskih jezikih (O izvoru Romov, b.d.). Pri pregledu različnih besed po svetu lahko opazimo, da so si poimenovanja med sabo podobna in nosijo negativen prizvok:

- bolgarsko – Aciganiny,
- češko - Cigan, Cignan, Cikan,
- franckosko – Tzigane,
- hrvaško – Cigan, Ciganin,
- italijansko – Zingaro,
- madžarsko - Czigany,
- romunsko – Tigan,
- nemško – Zigeuner,
- špansko- Gitano,
- slovensko – Cigan (Muhvič, 2016).

Izraza Cigan se je, po besedah Horvat Muca (2011), po zatrtju heretične sekte Atsinganoi-ev oprijel izraz Romi, ki se ga je začelo uveljavljati v novejšem času. Na prvem kongresu Romov, ki je bil 8. aprila leta 1971 v Londonu, so se namreč Romi odločili za skupno poimenovanje vseh pripadnikov svojega porekla, z besedo Rom. Izraz izhaja iz romskega jezika in pomeni človek(a), (poročen-ega) mož-a, Romni – poročeno žensko oz. Roma – ljudi (prav tam).

2.1 ROMI V SLOVENIJI

Romske skupine so se začele v Slovenijo stalno naseljevati med 17. in 18. stoletjem. Iskali so območja na obrobjih naselij in vasi, ob državnih mejah z Avstrijo in Madžarsko. Svoje zatočišče so našli tudi v zavetju gozdov, ob reki Lendavi, ob otokih ter gramoznicah. Izogibali so se izrazito katoliškim vasem ter tistim, v katerih sta bili bodisi vojska bodisi policija. Zgodovinsko gledano so se večinoma preživljali s prosjačenjem ali s priložnostnimi obrtniškimi poklici (kovači, orodjarji, itd.), ki so jim zagotavljali obstoj. Danes svojo dejavnost usmerjajo v preprodajo bakrenih ter drugih železnih izdelkov (Zadravec, 1991). Ne glede na trenutno

položaj, ki romsko skupnost uvršča v diskriminirano ter slabše zaposljivo skupino prebivalstva, je v zadnjih desetletjih v Sloveniji opazen napredek na tem področju. V zadnjih nekaj letih jim je bila zagotovljena večja pravna ter zakonska zaščita. Pravne podlage, ki urejajo njihov položaj so 65. člen Ustave RS ter štirinajst področnih zakonov (Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju VIZ, Zakon o vrtcih, Zakon o osnovni šoli, Zakon o medijih, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o financiranju občin, Zakon o varstvu kulturne dediščine). Krovni zakon pa predstavlja Zakon o Romski skupnosti v Republiki Sloveniji. Ta določa glavno skrb za položaj romske skupnosti v Sloveniji (uresničevanje pravic, skrb državnih organov, organizacija romske skupnosti na državni in lokalni ravni, financiranje, itd.).

V Sloveniji Rome razdelimo na tri glavne skupine, ki se med seboj razlikujejo glede na položaj naselitve ter narečje. Delimo jih na dolenske, prekmurske in gorenjske Rome (Horvat Muc, 2011). Glede na podatke Statističnega urada Republike Slovenije največ Romov strnjeno živi v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli krajini in v Posavju. Naseljeni pa so tudi v večjih mestih: v Mariboru, Velenju, Ljubljani, Celju, Jesenicah ter v Radovljici. Pri nas jih živi od sedem do dvanajst tisoč. Ko so leta 2002 popisovali prebivalstvo, se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 prebivalcev. 3834 jih je kot materni jezik navedlo romski jezik. Opazne so razlike novejših podatkov v primerjavi s podatki, ki so jih dobili pri popisu leta 1991. Takrat se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 2259 Romov in 2752 jih je kot materni jezik navedlo romščino. Primerjava med številkami kaže na večje priznavanje svoje etnične pripadnosti oziroma na izboljšanje svojega položaja v slovenski skupnosti (Statistični urad RS, 2017).

2.2 ZNAČILNOSTI ROMSKE KULTURE SKOZI ZGODOVINO DO DANES

Kadar govorimo o kulturi, ciljamo na človekove aktivnosti. Poznamo dve vrsti kulture; materialno ter duhovno. Materialna kultura je vse tisto, kar človek ustvari s svojim delom. Duhovna pa zajema vse tiste oblike dela, v katerih zaznamo človekovo znanje, ideje, želje, vrednote ter ideale. Tako kot v vsaki drugi kulturi, tudi v romski najdemo konstitutivne elemente kulture, kot so družbeni običaji, navade, norme, zakoni, komunikacija, simboli, kulturne navade, potrebe, institucije in podobno. Romska kultura glede na poreklo pripada indijski. Dominirajo ljubezen, sreča ter svoboda. Za Rome je značilen kulturni sinkretizem, kar pomeni, da je kultura nastala tako, da so od vsake države in pripadajoče kulture, skozi katere so se preseljevali, nekaj prevzeli in to promovirali kot romsko kulturo. V zgodovini so delovali kot zdravilci, kovači, trgovci, glasbeniki in zabavljači (Hrovat Muc, 2011).

2.2.1 Romski jezik

Jezik je eden najpomembnejših komponent, ki pripomorejo k ohranitvi lastne identitete. Romski jezik ali »Romani čhib« kot ga pojmujejo Romi, spada v indijsko skupino jezika, v sanskrt jezik. Najbolj sorodni današnjemu romskemu jeziku je »hindu jezik«. Večina Romov uporablja eno od različic romskega jezika. V zadnjih desetletjih se je romski jezik zelo razširil po svetu, zato težko najdemo državo, kjer ni živečih Romov ter prisotnega romskega jezika. V osnovi se je razdelil na množico narečij in dialektov, zaradi česar se tudi romske skupnosti med sabo le stežka razumejo. Na današnjo različico jezika Romov je torej vplivalo prilagajanje jeziku oziroma narečju staroselcev. Iz omenjenih razlogov lahko pri Romih v Prekmurju zasledimo vpliv madžarščine, nemščine, hrvaščine ter prekmurskega narečja, medtem ko pri Romih na Dolenjskem zaznamo vpliv slovenščine, hrvaščine ter dolenjskega narečja (Horvat Muc, 2011).

2.2.2 Romi in glasba

Nomadski Romi so izvirno bili glasbeniki ter plesalci. To je bil eden izmed načinov preživljanja na selitveni poti po Evropi. Zаметke romske glasbe lahko, posledično, še danes zaznamo v evropski klasični glasbi. Romski unikatni glasbeni stil je med drugim prepoznan tudi v srednjeevropski in judovski glasbi, flamencu ter jazz glasbi. Zanje je značilen pretežen balkanski melos. Njihova glasba je vplivala tudi na znane sodobne umetnike, kot so: Liszt, Bizet, Brahms, Verdi, itd. (Pojbič, 2012).

3. UČENCI ROMI

3.1. ZNAČILNOSTI FUNKCIONIRANJA

Romsko življenje je v Sloveniji in tudi izven na obrobju. Prisotni so slab socialno-ekonomski status, brezposelnost ter revščina. Vse to se pojavi kot posledica slabše izobrazbene ravni, saj kot pišeta Dežmanova in Lesarjeva (2012), osnovnošolsko izobrazbo pridobi le okoli 50 odstotkov romskih otrok v Evropi.

Nizek socialno-ekonomski status ter slabše življenjske razmere v večini ne ponujajo možnosti za optimalen razvoj otrok v predšolskem obdobju. Posledično je šolanje zanje mnogo večja obremenitev kot za slovensko govoreče vrstnike. Do razlik pride v življenjskih izkušnjah ter v splošni razgledanosti. Poleg omenjenega se razlike pojavljajo tudi v delovnih, higienskih navadah, osvojenih vrednotah, stopnji socializacije ter razhajanju primarne in sekundarne socializacije, razvitosti psihofizičnih sposobnosti, predznanju, razvojnih zaostankih v dojetanju ... Poleg vseh omenjenih se Škof, Gostinčar Klopčič in Novak-Lukanovič (1991) strinjajo, da največjo oviro romskemu učencu predstavlja razumevanje in izražanje v slovenskem jeziku, saj je njihov materni jezik, romski jezik. Posledično prihaja pri vstopu v šolo do težav na področju medsebojne komunikacije, razumevanja navodil ter na področju opismenjevanja. Nova spoznanja v šolskem prostoru morajo osvajati preko njim tujega jezika, kar še dodatno otežuje razumevanje predstavljenih vsebin. Tudi drugačne življenjske izkušnje doprinešajo k oteženemu osvajanju šolskih vsebin, saj so jim te več ali manj tuje. Osvajanje

različnih pojmov ter novih spretnosti posledično terja bistveno več časa, kot bi sicer. Vse to povzroča slabše počutje posameznika v šolskem okolju ter izgubo motivacije za šolsko delo. V primerjavi s slovensko govorečimi vrstniki se v veliko manjši meri vključujejo v obšolske, interesne dejavnosti ter drugi vrste neformalnih oblik učenja in nenazadnje je zanje značilno pogostejše ponavljanje razredov.

Program dela v osnovnih šolah je za večino romskih učencev prezahteven. Delo učitelji individualizirajo in poskušajo prilagajati individualnim potrebam posameznega otroka. Ob tem pa se pojavlja odprto vprašanje; do katere mere prilagajati program, da bi ga učenci lahko obvladovali in na drugi strani s tem ne bi zmanjšali njihovega zanimanja za šolo (prav tam).

3.1.1 Posebne potrebe učencev Romov

Za Rome predpostavljamo, da izhajajo iz socialno in kulturno drugačnega okolja, zaradi česar imajo status kulturne in socialne manjšine, posledično pa v šolskem sistemu dobijo pravico do posebnih oblik pomoči (Kosmač Brezar, 2010). Zaradi svojih specifičnih značilnosti soočajo s težavami pri integriranju v vzgojno-izobraževalni sistem ter pri samem učenju, zato jih uvrščamo v skupino učencev z učnimi težavami oz. med učence s posebnimi izobraževalnimi potrebami (Kosmač Brezar, 2010; Program dela z otroki Romi, b.d.). V kolikor kljub dobri poučevalni praksi ne zmorejo premostiti težav, jim mora šola zagotoviti individualne in skupinske oblike pomoči (Program dela z otroki Romi, b.d.).

Romi se od večinske populacije razlikujejo predvsem po jeziku, kulturi in identiteti (Kosmač Brezar, 2010). Njihove posebne potrebe izhajajo iz njihovih šibkejših področij, kot so pomanjkljivo znanje slovenščine, slabša splošna razgledanost, drugačne higienske in delovne navade, socialno kulturna drugačnost, pomanjkljiva učna motivacija ter neredno obiskovanje pouka (Dežman, 2012; Program dela z otroki Romi, b.d.; Škof, 1991, v Berčon, 2006). Za zmanjševanje teh težav oz. razlik se skrbi preko prilagoditev na več področjih dela:

- neposredna učna pomoč v razredu ali izven njega;
- pomoč pri preseganju jezikovnih ovir (dopolnitev osnovnega predznanja, dodatna in/ali počasnejša razlaga, enostavna struktura povedi, počasnejše in razločnejše podajanje navodil, preverjanje razumevanja, uporaba slikovnega materiala; pomoč romskega mentorja);
- jasna postavitev pravil (ti učenci zaradi drugačne kulture pogosto preizkušajo meje, ki jih postavljamo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah);
- pomoč pri vključevanju v razredno in šolsko skupnost (npr. preko interaktivnih in socialnih iger), vključevanje v širšo družbo, odpravljanje predsodkov o Romih;
- pogovori in delavnice o konstruktivnem reševanju problemov in medsebojnih konfliktov;
- krepitev pozitivne samopodobe, zaupanja vase;
- motiviranje za šolsko delo;
- učenje navad večinske populacije

(Berčon, 2006; Dežman, 2012; Kosmač Brezar, 2010; Strokovno delo z učenci Romi, b.d.).

Ko govorimo o posebnih potrebah učencev Romov, ne moremo mimo tega, da poudarimo njihovo dvojezičnost. Otroci, ki izhajajo iz dvojezičnega okolja bi potrebovali, da bi se najprej dobro naučili svoj materni jezik, saj jim to omogoča lažje učenje drugih jezikov. Romski otroci pa te možnosti v šolskem prostoru nimajo, zato večina teh otrok ostaja poljezičnih, namesto da bi postali dvojezični (Kosmač Brezar, 2010).

3.1.2 Močna področja učencev Romov

Čeprav Romi niso homogena skupina, ampak se med seboj razlikujejo tako kot druga populacija, lahko vseeno najdemo nekaj značilnosti, po katerih so prepoznavni. Različni avtorji (Dežman, 2012; Svenšek, b.d.) navajajo, da so romski otroci dobri predvsem pri glasbi (imajo občutek za tempo, ritem ...), plesu, likovni in športni vzgoji. Na teh področjih pogosto izkazujejo velik potencial in so lahko uspešni.

4. VKLJUČEVANJE ROMSKIH OTROK V ŠOLO

4.1 OZADJE PROBLEMATIKE ŠOLANJA ROMSKIH OTROK

Čeprav je v 4. členu Zakona o romski skupnosti iz leta 2007 zapisano, da »Republika Slovenija ustvarja pogoje za vključevanje pripadnikov romske skupnosti v sistem vzgoje in izobraževanja,« še vedno zagotavljanja te možnosti ne moremo enačiti kot garancije za uspešno zaključeno šolanje romskih otrok, je pa zakonska ureditev pravic za to nujen pogoj (Cracsner in Botejaru, 2012).

Med romskimi otroci tako prihaja do diskrepance v uspehu¹ v primerjavi z njihovimi neromskimi vrstniki (Peček in Lesar, 2006), pa tudi do velikega osipa šolajočih se posameznikov že na ravni osnovnošolskega izobraževanja (Cracsner in Botejaru, 2012, str. 432).

Osip in nižji uspeh v primerjavi z neromskimi otroki sta razloga, zaradi katerih je potreben pregled ozadja dejavnikov, ki vplivajo na nižji nivo učne učinkovitosti pri romskih otrocih. Razloge za takšno stanje je, po mnenju Bergerja in Lukmanna (1988), iskati v neskladju med primarno in sekundarno socializacijo romskih otrok. Ker dejavniki, ki determinirajo otrokovo domače okolje, v največ primerih ne sovpadajo s klimo in dejavniki, ki določajo okvir življenja v šoli, rezultat prehoda od doma v šolo za romske otroke predstavlja stres (prav tam, 1988).

Kot področja, ki so za romske otroke ob prihodu v šolo najtežje prilagodljivi, Bucuroiujeva (2012) navaja pomanjkanje interkulturalistične usmeritve pri poučevanju ter pomanjkanje

---

¹ Na razredni stopnji je povprečna ocena romskega učenca 2, 13, neromskega učenca pa 4, 17. Na predmetni stopnji povprečen romski učenec dosega oceno 2, 24, neromski pa 3,80.

razumevanja za romske učence. S tem se konkretno naslanja na dejavnike, ki jih kot ključne komponente za učni uspeh navajajo številni avtorji (Avsec, 1999; Krek in Vogrinec, 2005; Mikuš Kos, 1999; Škof, 1991):

- romska subkultura,
- jezik,
- prikrajšanost v izkušnjah in znanju,
- manjša oz. nejasno ciljno orientirana motivacija,
- nižji socialno-ekonomski status,
- predsodki vrstnikov.

Šiftar (1970, v Berčon, 2004) med dejavniki, ki botrujejo k nižji učinkovitosti romskih učencev v šolskem kontekstu, navaja tudi pomanjkljivo motivacijo ter delovne in higienske navade. Tancer (1994, v Berčon, 2004) kot vzrok za pogost pojav relativne ali absolutne učne neuspešnosti med romski otroci navaja pomanjkanje spodbude s strani staršev ter pomanjkljivo pripravo na šolsko delo, upoštevajoč šolske potrebščine.

Vsi zgoraj omenjeni dejavniki so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

4.2 DEJAVNIKI UČNEGA USPEHA PRI UČENCIH ROMIH

Med dejavnike, ki determinirajo končno šolsko uspešnost pri romskih otrocih ter, posledično, vplivajo tudi na manjši delež tistih, ki nadaljujejo svoje šolanje v srednješolskem izobraževalnem sistemu, po Tolčič in Zormanu (1977) prištevamo neskladje med primarno in sekundarno socializacijo (diskrepanca med »vedenji, vrednotami, stališči, cilji in pričakovanji« (prav tam, 1977, str. 54) glede na okolje, iz katerega romski otrok prihaja, ter v primerjavi s šolskim okoljem) ter pomanjkljive jezikovne spretnosti širšega družbenega okolja. To različnost lahko podrobneje predstavimo kot različnost v kulturnih vzorcih, ki jih starejše generacije prenašajo na mlajše (Stvarnik, 1998, v Berčon, 2004). Njihovo jezikovno izražanje je namreč primarno vezano na domače – romsko – okolje, kjer romski otroci »dobijo le malo vzpodbud za razvijanje jezikovne kulture in sporazumevanja [ki sovpadajo s pričakovanimi jezikovnimi vzorci širšega družbenega okolja]« (Berčon, 2004, str. 67).

Poleg zgoraj omenjenih dejavnikov na šolski uspeh otrok in na odnos do šole ter šolskega dela ima, po mnenju Škofove (1991), vpliv tudi prikrajšanost v izkušnjah in znanju v primerjavi z vrstniki, ki niso Romi. Slednja se kaže v tem, da »vrednostno drugačni starši [romski] svojim otrokom v obdobju porajajoče se pismenosti ne nujno ponudijo barvic, svinčnikov /.../« (Avsec, 1999, str. 74), ker se tukaj pridružuje še dejavnik praviloma nižjega socialno-ekonomskega statusa romskih družin.

Ker imajo slabše razvite predopismenjevalne spretnosti, ob vstopu v šolo postopoma razvijajo odpor do učenja, ki postaja vse bolj zahtevno (prav tam, 1991). Iz tega izhaja tudi odpor do

šole in rednega, zagnanega pristopa k šolskemu delu. Kot navajajo Vonta idr. (2011), romski učenci v spretnostih in znanju, katerega usvajanje predvidevajo učni načrti za osnovno šolo, ne vidijo praktične vrednosti – takšne, ki bi jim prišla prav pri njihovem načinu življenja. Temu se pridružuje tudi stihijska motivacija oz. motivacija za šolsko delo, ki ni jasno orientirano na določen cilj (Macura-Milovanovič, 2006, v Vonta, 2011). Vse skupaj v negativno kumulacijsko smer spremlja pretežno negativni odnos družbe do romske etnične manjšine na Slovenskem (Avsec, 1999). Kot pravi omenjeni avtor, se le-ta kaže tako, da so vrstniki, ki so skupaj z romski otroki v šoli, bodisi žaljivi bodisi ignorantski (Lesar, 2007).

4.3 ODNOS ROMOV DO ŠOLE

Romi se glede na njihove delovne navade ter motivacije do dela pomembno razlikujejo glede na to, iz kakšnega okolja prihajajo, kakšni so njihovi življenjski pogoji, ali so stalno naseljeni itd., torej glede na to, ali izhajajo iz integriranih ali neintegriranih družin (Krek in Vogrinc, 2005, v Dežman, 2012).

Za otroke iz integriranih družin je značilno, da so v domačem okolju deležni spodbud – starši jih navajajo na učenje, jim privzgapajo delovne navade, vzbujajo interes za šolsko delo. Tudi sicer se ti otroci v šolskem kontekstu ne razlikujejo veliko od njihovih neromskih vrstnikov, saj doma opravijo domače naloge, v šoli pa ostajajo do konca pouka in nimajo več izostankov (prav tam, 2012).

Na drugi strani pa učenci, ki prihajajo iz neintegriranih družin, živijo v popolnoma drugačnih razmerah. Doma velikokrat sploh nimajo pogojev, da bi se učili in opravljali druge šolske obveznosti, poleg tega pa niso deležni spodbud, da bi se tega sploh lotili. Njihovi starši so neizobraženi in jim ne znajo pomagati. Zaradi različnih razlogov pogosteje izostanejo od pouka in predčasno zapuščajo pouk. Zaradi tega manjkajo pri obravnavi novih učnih vsebin, prav tako pa sproti pozabljajo že naučeno snov (prav tam, 2012).

Macura Milanović (2005, v Berčon, 2006) izpostavlja strahove, ki jih imajo starši romskih otrok v zvezi s šolo. Pomembno se jim zdi, da se njihovi otroci čutijo sprejete med vrstnike, zato so do njih zelo zaščitniški, posledično pa imajo najraje, da so otroci kar doma. Skrbi jih, da bodo otroci v šoli lačni, zasmehovani in ponižani, da se bodo ponesrečili na poti do šole ali iz nje, da se bodo čutili neenakopravni itd. Vsi ti strahovi jih vodijo do nezaupanja do šole in v doživljanje stiske.

Dandanes je v vzgojno-izobraževalne ustanove vključenih več Romov kot nekoč, kljub temu pa še vedno pogosto ne dokončajo osnovne šole. Posebno do višjih razredov pride le malo Romov, ti pa večinoma izhajajo iz integriranih družin (Krek in Vogrinc, 2005, v Berčon, 2006). Večina odraslih Romov namreč niti ne vidi pravega smisla izobraževanja ali pa v šoli vidijo prevelike zahteve zanje. Nekateri ne verjamejo, da jim boljša izobraženost olajša iskanje zaposlitve (Prah, 2006, v Berčon, 2006) ali pa so celo mnenja, da je šolanje »brezkoristno, ker

onemogoča otrokom, da sodelujejo pri zagotavljanju eksistence družine« (Berčon, 2006, str. 47). Romski otroci zaradi obremenjenosti s preteklostjo, posebnosti v socialnem funkcioniranju in pogostemu doživljanju neuspeha v šolskih situacijah izgubljajo voljo do učenja (Tancer, 2002, v Berčon, 2006). Kljub tem nespodbudnim podatkom pa obstajajo tudi Romi, ki se jim zdi izobraževanje pomembno in v tem vidijo možnost za lepšo prihodnost in sprejetost v širšo družbo. Odrasli Romi priznavajo, da je šolanje romskih otrok odvisno predvsem od staršev in njihovega odnosa do šole (Berčon, 2006). Šiftar (1970, v Berčon, 2006) je tako spoznal, da imajo Romi, katerih starši so zaposleni, boljši odnos do učenja kot drugi.

M. Berčon (2006) je v svoji raziskavi ugotovila, da se Romski učenci zavedajo pomena in koristnosti izobraževanja. Želijo uspešno zaključiti razred in tudi dokončati osnovno šolo, hkrati pa priznavajo, da bo to zelo težko in niso prepričani v svoj uspeh. V šolo hodijo iz različnih razlogov – nekateri so navedli, da se radi učijo česa novega, drugim pa je najbolj všeč, da se lahko med odmori igrajo. Večina vprašanih se največkrat družijo z romskimi vrstniki, saj jih Slovenci pogosto ne sprejemajo.

4.4. OBLIKE VKLJUČEVANJA ROMSKIH OTROK V ŠOLO

Donis (2008) kot načine, ki jih ne smemo spregledati pri vključevanju romskih otrok v redne osnovne šole, omenja različne strateške načrte. Med slednjimi izpostavi potrebo po tem, da bi se v šoli nahajale kontaktne osebe, ki bi pripravile informacijsko podlago o romskih otrocih, značilnostih njihovega funkcioniranja ipd. Na te osebe bi se lahko obračali tako šolski delavci kot romski učenci sami.

Med drugim Donis (2008) navaja tudi izobraževanje učiteljev kot način, ki bi opolnomočil učitelje za delo z romskimi otroki. Bolj konkretne strategije vključevanja predvidevajo Barle Lakota idr. (2004), ki za lažje prilagajanje romskih otrok na kulturni stres ob prehodu v šolsko okolje predvidevajo homogene oddelke v prvih letih šolanja (ti bi podprli skupino učencev v pripadnosti romski skupnosti, a hkrati istočasno navajanje na sprejemanje in spoštovanje vzorcev kulture, ki jo živi večina šolajočih se otrok in šolskih delavcev ter tudi širše družbeno okolje). V naslednjih letih Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji predvideva njihovo prerazdelitev na način, ki bi jih »omogočal učenje in poučevanje v delno homogenem okolju« (prav tam, 2004, str. 16).

Nato bi prišli na vrsto heterogeni oddelki, v katerih učitelj ne bi imel toliko možnosti za individualiziran pristop kot v nižjih razredih, vendar bi bil tak način dela kot spodbuda za romske otroke primeren, ker bi jih pripravljali na soočenje s tem, da so tudi v družbi manjšina, a da je pomembno, da drug drugega spoštujemo ter se znamo drug drugemu prilagoditi (prav tam, 2004). Kot končno obliko vključevanja v redne osnovnošolske programe pa avtorji zgoraj omenjene strategije izpostavljajo skupinsko učenje, kjer bi prišlo do prepletanja in dopolnjevanja perspektiv tako romskih kot neromskih učencev ter bi se pri tem oblikovali temelji vseživljenjskega učenja, spoštovanja ter oblikovanja zavedanja o tem, da se lahko v

vsaki situaciji učimo drug od drugega (prav tam, 2004).

Poleg omenjenih načinov integrativnega pristopa k vključevanju romskih učencev v vzgojno-izobraževalne programe pa Dežman (2012) poudari tudi pomembno vlogo romskega pomočnika kot tistega, ki bi lahko pomagal romskim učencem med poukom. Tukaj se avtor navezuje predvsem na njegovo vlogo pri jezikovnem posredovanju – pomoči pri pisanju, branju, jezikovnemu izražanju ter spodbujanju otrokove vpetosti v širšo šolsko socialno mrežo.

Dežman (2012) predlaga tudi naslednje načine, ki se jih lahko posluži šola pri vključevanju romskih otrok v svojo sredino:

- izbirni predmet Romska kultura,
- delavnice na temo romske kulture za učence,
- neformalna izobraževanja učiteljev o romski kulturi ter o Romih,
- pregled in prilagoditev obstoječih učnih načrtov tako, da bodo cilji zastavljeni smiselno upoštevajoč kulturne, jezikovne, socialno- ekonomske predispozicije otrok.

Kot predlagata Bergerja in Lukmann (1988), ne smemo zaobiti niti potrebe po tem, da se učitelji, ki poučujejo romske otroke, naučijo vsaj osnovne fraze v njihovem jeziku ter v razredu delajo po principih dobre poučevalne prakse ter eksplicitnega učenja. To poudarja tudi Avsec (1999), ki pravi, da je pomembno informacije romskim otrokom, za katere je značilno pomanjkljivo operacionaliziranje z abstraktnimi pojmi, približati v konkretnih situacijah in preko praktičnega dela. Vse skupaj pa moramo osmisliti tako, da bodo otroci v posredovanem prepoznali za življenje pomembne informacije. Ključno vlogo pri tem ima tudi učitelj.

4.5 VLOGA UČITELJA PRI VKLJUČEVANJU ROMSKIH OTROK V ŠOLO

Učitelj je najpomembnejši člen v razredu, ki povezuje med seboj vse učence, ustvarja pogoje za spodbudno razredno klimo. Učiteljeva visoka stopnja občutljivosti za vsakega učenca posebej je tista, ki jih uči o sprejemanju drugačnosti, medsebojnem spoštovanju ... Učiteljeva vloga je zahtevna, od njega pa, kot navajata Pečkova in Lesarjeva (2006), nikakor ne smemo pričakovati, da bo poznal vse posebnosti nešteti raznolikosti, ki se pojavljajo v razredu. Pomembno pa je, da to raznolikost sprejema kot izziv, ki bo bogatil ne le njega, ampak celoten razred. Biti učitelj ne pomeni le služba, temveč poklic. Zaželeno je, da učitelj svojega dela ne zaznava zgolj kot službeno obveznost, temveč, da so mu pomembni tudi učinki njegovega dela. V razredu, kjer bo krepil dobre medosebne odnose med učenci, razvijal občutek pripadnosti, spodbujal medvrstniško pomoč, bo v razredu vladala pozitivna, spodbudna klima. Dobri rezultati se bodo kazali tudi v boljših učnih uspehih (prav tam, 2006).

Žagar in Bohte (2011) navajata, da učitelj, ki poučuje romske učence, potrebuje poleg navedenega tudi dodatna, poglobljena znanja. Razumeti mora tudi romsko kulturo, zgodovino, pomembnejše determinante v vzgoji in izobraževanju romskih učencev. Le tako bo

pri svojem delu uspešnejši in bo lažje iskal rešitve za morebitne ovire, s katerimi se soočajo romski učenci.

Vključenost romskih otrok v redne šole je zaradi številnih razlogov za učitelje velik zalogaj. Na eni strani se soočajo z nižjimi učnimi uspehi učencev, nerednim obiskovanjem pouka, pomanjkanjem interakcij med domačim okoljem in šolo. Na drugi strani pa se z dodatnimi bremenami srečujejo tudi zaradi pomanjkanja potrebnega znanja za delo z vsemi učenci, ki bi ga pridobili v sklopu študija (Macura-Milovanović, 2006).

V šoli je prisoten etnocentrizem, ki neuspeh romskih učencev pripisuje drugačni kulturni identiteti. Učitelj, ki je poleg pomanjkanja znanja še pod vplivom predsodkov, ne pričakuje večje učne uspešnosti, ima nižja pričakovanja do romskih učencev ... Posledično prihaja do izključevanja najranljivejših skupin (prav tam). Golnick in Chinn (1991, v Kosmač Brezar, 2010, str. 11) ugotavljata, da »smo nekatere predsodke preprosto tako ponotranjili, da se jih niti ne zavedamo. Tako lahko učitelji učence stereotipizirajo in diskriminirajo popolnoma nezavedno, čeprav se trudijo načeloma z njimi ravnati pravično in enako.«

Vonta (2011) navaja, da s tem ko si učitelji ustvarijo negativno podobo romskih učencev (npr. so brez delovnih navad, manj inteligentni, imajo do njih nižja pričakovanja), posledično prihaja tudi do slabših učnih rezultatov učencev. Lesarjeva in Pečkova (2006) sta v raziskavi Mnenja učiteljev o različnosti učencev prišli do ugotovitev, da je po mnenju vključenih učiteljev učni uspeh učenca v največji meri odvisen od učencev samih, nato od družinskega okolja, šele nato od razredne klime ter načina poučevanja.

Slovenski učitelji so v veliki meri odvisni od lastnih idej, zmožnosti ter tudi od lastne želje prilagajanja učnih gradiv, izdelovanju didaktičnega materiala. Kot primer dobre prakse naj omenimo Švedski šolski sistem, kjer imajo podporo učiteljem, ki poučujejo romske otroke sistemsko urejeno (Čančar, 2011; Dežman in Lesar, 2012).

5. STRATEGIJE UČNE POMOČI UČENCEM ROMOM

5.1 SPLOŠNE STRATEGIJE

Jayanthi, Gersten in Baker (2008) navajajo, da je pri poučevanju otrok z učnimi težavami pomembno pozornost usmeriti v nekatere splošne strategije pomoči in podpore, s katerimi lahko podpremo njihov optimalni celostni razvoj. Med slednjimi omenjeni avtorji (prav tam, 2008) zagovarjajo pomen eksplicitnega poučevanja.

Omenjeni način poučevanja se realizira preko navajanja primerov, iskanja povezav med teorijo in vsakdanjim življenjem, sprotnimi povratnimi informacijami učencem glede njihovega dela in ostalimi strategijami, ki spodbujajo produktivno učenje in učinkovito zapomnitev ter apliciranje naučene snovi pri učencih (prav tam, 2008).

Z roko v roki pri inkluzivnem pristopu vključevanja romskih otrok v vzgojno-izobraževalne institucije pa hodi tudi dobra poučevalna praksa (Carter, 1996, v Kepec Marcijan, 2016). Ta predstavlja »prepoznavanje in krepitev otrokovih močnih področij, multisenzorno učenje, omogočanje dodatnega časa pri reševanju nalog, /../ učenje po korakih, učenje učnih strategij, uporabo /../ opor za učenje, različne načine utrjevanja znanja, posredovanje znanja na različne načine, /../ omogočanje sodelovalnega učenja, jasna in razumljiva navodila [ter] prilagojeno domače delo.« (prav tam, 1996, v Kepec Marcijan, 2016, str. 8)

Ker veliko romskih otrok ne prihaja iz socialno-ekonomsko stabilnega okolja, imajo lahko zametki revščine vpliv na šolsko manj uspešnosti (Strategija, 2004). To pomeni, da je s strani učitelja pri poučevanju smiselno pričakovati upoštevanje takšnega stanja (prav tam, 2004).

Ena izmed glavnih značilnosti romskih otrok je tudi, da ne obvladajo jezika okolja (torej slovenščine), kar otežuje njihovo pridobivanje znanja. Poleg tega se je potrebno zavedati, da je učni jezik drugačen od socialnega. Zaradi njihovega pomanjkljivega znanja nekaterih splošnih pojmov je zanje učinkovito učenje po čim več senzornih poteh – razlago podkrepimo s slikovnim materialom, video posnetki, demonstracijo itd. Veliko bolj kot učenje na pamet je zanje učinkovito učenje prek asociacij. Pomagajmo učencem z zanimivimi mnemotehnikami, kar bo tudi povečalo njihov interes za učenje (K. Džindžinovič, osebna komunikacija, marec 2017).

Poleg tega je smiselno, da vsi učenci, ne le romski, vodijo svojo mapo učnih dosežkov. Gre za mapo, v kateri učenec shranjuje svoje izdelke, rezultate s tekmovanj in druga dokazila o učenčevih kompetencah in znanju in predstavlja odraz sledenja načelu sprotnega spremljanja učenčevega napredka (prav tam, 2010).

Predpostavke o splošnih pristopih k poučevanju romskih otrok podajajo tudi strokovna priporočila, ki so opredeljena v Strategiji vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji

(2004; Dežman in Lesar, 2012). Zapis slednjih je podan na splošni ravni, po drugi strani pa nekatere smernice dajejo občutek, da so romski učenci posebno nadarjeni le v okviru vzgojnih predmetov. V nadaljevanju izpostavljam le nekatere (prav tam):

- v prvem triletju je smiselno velik poudarek nameniti začetnemu opismenjevanju;
- pri predmetih, kot sta spoznavanje narave in družbe, je smiselno upoštevati tudi življenjske navade, izkušnje romskih otrok. Vedeti moramo, da je njihov način razumevanja naravnih in družbenih pojavov drugačen;
- pri glasbi je smiselno spodbujati njihovo posebno nadarjenost in interes;
- učitelj mora pouk metodično-didaktično prilagoditi in ne zniževati standardov;
- izvajati bi se moral izbirni predmet Romska kultura, v okviru katerega bi spoznavali in se seznanjali z načini življenja različnih etničnih skupin, spoznavali kulturo Romov, pripravljali različne dneve dejavnosti;
- z izmenjavo primerov dobrih praks naj bi prihajalo do razvoja učinkovitih strategij in načinov dela.

Učiteljem bi bilo potrebno nuditi podporo in konkretna strokovna priporočila, da bi jih opolnomočili za delo z romskimi učenci ter nenazadnje tudi z njihovimi starši. Macura Milovanović (2006) navaja kompetence učiteljev, ki so potrebne za vzpostavitev zaupanja z romskimi starši. Če želimo učence spodbuditi k rednemu obiskovanju pouka, jih bolje spoznati, povečati socialno vključenost, je sodelovanje s starši ključno. Prvi korak h graditvi zaupanja med učiteljem in starši je zagotovo dobra komunikacija. Predstavljamo nekaj napotkov, ki lahko učiteljem služijo za učinkovito sodelovanje s starši:

- zagotoviti mora miren prostor, kjer je mogoče izvesti tudi zaupne pogovore;
- med pogovorom mora izpostavljati učenčeva močna področja in izraziti zaupanje v njegove zmožnosti, sposobnosti;
- povprašati po informacijah o otrokovem ožjem okolju (npr. o morebitnih ovirah za učenje, pogojih za šolsko delo ...);
- eden izmed učinkovitih načinov, kako opraviti pogovor na sproščen način in se staršem še bolj približati, je, da prvi pogovor opravimo pri njih doma. Učitelj se mora predhodno pogovoriti o času, namenu obiska. Poleg tega pa lahko s seboj prinese tudi kakšne otrokove izdelke;
- pri pogovoru je potrebno nudenje podpore, aktivno poslušanje, izpostavljanje ciljev sodelovanja, parafraziranje občutkov (prav tam).

Poleg vzpostavitve zaupanja z romskimi starši, je potrebno zaupanje vzpostaviti tudi z romskimi učenci. Kompetence, ki jih navaja Macura-Milovanović (2006, str. 183), so pomembne za zagotavljanje zaupanja z vsemi učenci, ne le romskimi:

- zadovoljevanje nekaterih pomembnih psiholoških potreb otrok (npr. prikaz napredka);
- razvoj samospoštovanja otrok in dajanje podpore;
- ureditev socialnih odnosov med otroki (aktivnosti, ki zahtevajo sodelovanje; pravila);
- postopnost in sistematičnost;
- spoštovanje kulturne identitete (zanimanje za romske igre, običaje, lahko se nauči nekaj romskih besed ...).

5.2 SPECIFIČNE STRATEGIJE

5.2.1 Priprava na poučevanje učenca Roma

Vključitev romskega učenca v šolo je zanj velika življenjska sprememba. Za večino otrok je to sicer prijeten dogodek, za učence, ki pa prihajajo iz kulturno nepriviligiranih, pa je lahko to obremenjujoče oziroma manj prijetno. Tudi prehod iz enega razreda v drug razred lahko učencu predstavlja težavo, saj to pomeni novo okolje ter novega učitelja, od katerega je v veliki meri odvisno počutje vsakogar v razredu. V nadaljevanju bomo opredelili nekaj načinov oz. pristopov za pripravo na prihod učenca Roma.

10 splošnih pravil za pripravo na prihod učenca Roma

- Preglejte in seznanite se s splošnimi informacijami o romski kulturi.
- Informirajte učence z glavnimi značilnostmi kulture Romov in njenih posebnosti.
- Obvestite učitelje glede prihoda novega učenca.
- Skupaj z učenci se naučite osnovnih izrazov v romskem jeziku (zdravo, hvala, prosim, adijo ...).
- Določite učenca tutorja ter se skupaj dogovorite o kritičnih področjih, na katerih bi romski učenec potreboval pomoč (razgovor, vodena vizualizacija, igra vlog).
- Vključite tolmača iz ožjega oziroma širšega okolja.
- Izdelajte zemljevid šole, opremljen z imeni pomembnih prostorov, informacij v romskem jeziku.
- Priredite letak oziroma brošuro s poudarjenimi glavnimi informacijami in z vizualizacijo šolskega reda, obveznosti ter urnika.
- Izdelajte slikovne in besedne oznake pomembnih šolskih prostorov s slovenskimi izrazi ter prevodi v romskem jeziku.
- Še preden se učenec vključi v šolo, skličite sestanek s starši učenca ter učencem samim. Vabilo napišite v romskem jeziku (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012).

Delavnice

Naslov: Tematska risanka

Opis: Skupaj z učenci si oglejte tematsko risanko, ki govori o sprejetosti oz. zavrženosti med živalmi (primer: Grdi raček) ter se o vsebini pogovorite. Po ogledu risanke se z učenci posedite v krog ter vzemite klopčič volne. Klopčič volne si podajajte med seboj. Ko posameznik ujame klopčič volne, naj pove svoje občutke, ki jih je doživel med gledanjem risanke. Pogovorite se o drugačnosti ter o pomenu sprejemanja vsakogar ne glede na to, kdo je, kakšen je ter od kje prihaja.

Naslov: Zavzemanje perspektive drugega

Opis: Predstavitev npr. osebne življenjske zgodbe učenca, ki je opisal spomine o svojem počutju ob prihodu v novo okolje (jezikovne biografije, življenjske zgodbe o sestavljenih identitetah).

Naslov: Stopnjevanje v krogu

Opis: Skupina stoji v krogu. Vodja razloži in demonstrira potek aktivnosti. Prvo izvedbo začne vodja in jo zaključi, naslednje izvedbe pa začnejo in zaključijo različni člani skupine. Aktivnost poteka z gibanjem in brez besed. Tisti, ki začne, naredi droben, čim manj opazen gib. Naslednji v krogu naredi enak gib, a ga malo nadgradi. Razlika med prvim in drugim mora biti majhna. Tretji v krogu naredi enako v primerjavi z drugim, četrti enako v primerjavi s tretjim itd. Stopnjevanje poteka do osebe, ki je gib začela, pri tem pa mora ta oseba narediti izvorni gib maksimalno.

- **Različice:** Aktivnost lahko izvedete kot stopnjevanje glasu ali romske oz. slovenske enostavne besede. Vsako besedo posameznik ponazori tudi z gibom. Ta izvedba je priložnost za dovoljeno kričanje. Nobena uporabljena beseda ne sme biti žaljiva za nikogar. Vajo se lahko izvaja z zlogi, medmeti, besedami v tujem jeziku, itd.

REFLEKSIJA: Opazujte počutje učencev med izvajanjem dejavnosti. Opazujte, kako se učenci med sabo povezujejo, kako se postavijo drug ob drugega, ali koga izločijo. V kolikšni meri sprejmejo drug drugega. Pozornost naj bo na delovanju skupine kot celote, na dobro izvedeni aktivnosti kot uspehu celotne skupine z namenom vzpostavljanja občutka pomembnosti vsakega posameznika znotraj skupine (Jelen Madruša, 2015).

5.2.2 Romski pomočnik

PROJEKTI: Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje I, Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romskih skupnosti, Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje II, Uresničevanje ciljev Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji.

Kot navaja Rupnikova (2012, v Ploj, 2016), je romski pomočnik nepogrešljiv pri vključevanju Romov v vzgojo in izobraževanje in kot piše Režkova (2007, v Ploj, 2016) celo ključni dejavnik uspešne integracije romskih otrok v proces vzgoje in izobraževanja. Tekom dosedanje prakse uvajanja romskega pomočnika v šole se je vloga romskega asistenta izkazala kot nujna potreba z namenom zagotavljanja enakih možnosti vseh učencev. Romi namreč z vstopom v šolo v primerjavi s svojimi vrstniki odstopajo na različnih področjih njihovega razvoja. Obravnavana populacija učencev že zaradi nezadostnega znanja slovenskega jezika in hkrati zaradi kulturne različnosti le stežka sledi predpisanemu kurikulumu. Potem takem je fizična integracija Romov med učence dober, a ne zadosten predpogoj za uspešno vključevanje in izobraževanje romske populacije otrok. V tem primeru je vloga romskega asistenta tudi nepogrešljiva (prav tam).

Glavne naloge romskega pomočnika so:

- Pomoč pri premagovanju čustvenih in jezikovnih ovir.
- Vzpostavljanje in vzdrževanje stikov s starši otrok Romov, pomoč pri medosebni komunikaciji.
- Sodelovanje s strokovnimi delavci šole pri oblikovanju in izvajanju ukrepov (programa pomoči) za bolj uspešno šolanje.
- Izvajanje šolskih aktivnosti za učence Rome in njihove starše v okoljih, v katerih živijo.
- Promocija pomena šolanja za otroke.
- Komunikacija v slovenskem in romskem jeziku / dialektu.
- Pomoč učencem v podaljšanem bivanju in drugih oblikah bivanja v šoli ter pri domačih nalogah.
- Ugotavlja potrebe otrok v zvezi z njihovim vključevanjem v okolje in jim pri tem pomaga.
- Skrbi za vključevanje romskih učencev v pouk in za aktivno sodelovanje pri njem.
- Spodbuja dvojezično kulturo v oddelku.
- Sodeluje pri izdelavi vabil za roditeljske sestanke v romskem jeziku / dialektu.
- Skrbi za dvojezično označevanje gradiv, sredstev, opreme in prostora.
- Spodbuja otroke k aktivnemu vključevanju v delavnice, k sodelovanju na prireditvah, igrah in drugih dejavnostih šole.
- Učence navaja na uporabo učnih materialov in čuvanje lastnine (Razvijanje skrbi za šolske potrebščine in pripomočke za delo ter odgovornost zanje).
- Pozna značilnosti romskih otrok, ki izhajajo iz njihove tradicionalne kulture in načina življenja.

- Navaja na osnove osebne higiene in nege. Je urejen in je zgled otrokom.
- Motivira otroke in starše za redno prihajanje v šolo in predstavlja pomen vzgoje in izobraževanja za pridobitev poklica (Ploj, 2016).

Romski pomočnik je glavni vezni člen med šolo, učencem Romom in romsko skupnostjo (družino). Učencu Romu predstavlja oporo in zaupnika, na katerega se lahko obrne po pomoč. Sodeluje s strokovnimi delavci šole, na drugi strani pa pomaga staršem učencev Romov pri navezovanju stikov s šolo. Zlasti pomembno vlogo zavzema pri prenašanju informacij med šolo in domom. Sodelovanje je usmerjeno v skupni cilj vseh treh veznih elementov; osebni razvoj in boljši učni uspeh učenca (Romski pomočniki, b.d.).

S svojim strokovnim delom so romski pomočniki prepoznani tako v romski kot tudi v neromski populaciji. Romskemu prebivalstvu so vzor, da je mogoče s trdim delom ter izobraževanjem postati del širše družbe, kateri romski asistenti dokazujejo, da ne gre stereotipizirati Romov. Z uvedbo romskega asistenta so se spremenili odnos in vrednote romske populacije v relaciji do izobraževanja in znanja kot vrline (Ploj, 2016).

Primeri dobre prakse – romski pomočnik

Sem Angelca Hudorovac. Imam končano srednjo trgovsko šolo, trenutno pa se izobražujem za poklic pomočnik vzgojitelja predšolskih otrok. Delam kot romska pomočnica na Osnovni šoli Mirana Jarca Črnomelj. To delo opravljam že sedmo leto.

Pomoč nudim v glavnem učencem prve in druge triade. Prve štiri šolske ure sem, glede na urnik, prisotna v razredih. Včasih, po dogovoru z učiteljico, pomagam učencem individualno, izven razreda.

Učencem pomagam pri razumevanju slovenskega jezika, pri učenju med poukom in po pouku, pri domačih nalogah. Velikokrat se tudi pogovarjamo o temah, ki jih spremljajo na poti odraščanja. Poleg tega opravljam tudi dežurstva, skupaj z učitelji, na hodnikih, v jedilnici in na avtobusni postaji.

Romski učenci prihajajo iz različnih družin. Učenci, ki prihajajo iz socializiranih družin, kjer imajo urejene bivanjske razmere in so starši zaposleni, so praviloma uspešni in ne odstopajo od ostalih učencev. Ti učenci dosegajo v osnovni šoli lepe rezultate in se tudi vpisujejo v srednje šole.

Posebno pozornost namenjam učencem, ki prihajajo iz družin v katerih vladajo težke socialne in ekonomske razmere. Tu vidim glavne vzroke za neuspeh romskih učencev na vseh področjih, ne samo na šolskem. Tako kot vsi otroci, tudi romski potrebujejo za svoj napredek spodbudno okolje, podporo družine in določene materialne dobrine.

Veselim se vsake dobre ocene, ki jo učenec dobi, vsakega njegovega koraka naprej, tudi če je ta zelo majhen in komaj opazen.

Vsakodnevno sem v stikih tudi s starši. Vsak trenutek izkoristim za pogovor z njimi. Največ pogovorov opravim v šoli, ko otroke pripeljejo ali pa jih odpeljejo domov. Po potrebi pa jih obiščem tudi v naselju. Med starši sem dobro sprejeta. Velikokrat mi zaupajo stvari, ki jih učiteljici ne morejo. Pomagam jim pri razumevanju različnih šolskih obvestil, izpolnjevanju obrazcev in pri domačih nalogah otrok. Staršem skušam dopovedati, kako pomembno je

izobraževanje na poti k dobremu in uspešnemu življenju njihovih otrok in tudi njih samih. To čutim kot najtežjo nalogo, saj sta za nekatere starše šola in izobraževanje nekoristna in nepotrebna

Moji načrti so veliki. Želim si, da bi to službo lahko obdržala, saj me to delo tudi notranje napolni in ga z veseljem opravljam.

V bodoče bi želela otrokom in staršem prikazati šolo kot prijazno ustanovo, kjer se učimo, pogovarjamo, igramo in sodelujemo v različnih delavnicah. Pričakujem tudi, da se bodo romski starši začeli bolj zavedati pomena izobraževanja, spodbujali svoje otroke k učenju in jim pri tem tudi po svojih močeh pomagali.

Dijana Marijanovič

Menim, da mi je to delo pisano na kožo. Delo opravljam z veseljem, saj mi vsak uspeh otroka in njegov nasmeh podari nov zagon in motivacijo. Uspeh otroka je moja nagrada. Veselim se učnih uspehov.

Mitja Novak

Sem Mitja Novak, rojen leta 1983 v okolici Novega mesta. Končal sem osnovno šolo v Stopičah in takoj po zaključku iskal ustrezno zaposlitev. Delal sem pri zasebnikih in v različnih tovarnah. Ustvaril sem družino in uredil stanovanjske razmere. Moji štiri šoloobvezni otroci redno obiskujejo pouk, najmlajša hčerka pa se rada vključuje v dejavnosti predšolske vzgoje, ki potekajo v naselju.

Delo romskega pomočnika na Osnovni šoli Frana Metelka Škocjan opravljam že osem let. Na začetku sem delal preko javnih del, kasneje pa na projektih Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje, trenutno pa na projektu Skupaj do znanja. V praksi pridobljene delovne izkušnje sem dopolnjeval z izobraževanjem na omenjenih projektih.

Veseli me delo z otroki. Učencem pomagam pri utrjevanju učne snovi, pri skrbi za šolske potrebščine, pri razumevanju slovenskega jezika, pri pisanju domačih nalog. Otroke spremljam pri različnih šolskih dejavnostih.

Pri svojem delu sodelujem s starši romskih učencev, jih spodbujam za sodelovanje s šolo in za udeležbo v različnih delavnicah, ki jih organizira šola v šolskih prostorih in v naselju.

Najbolj me veseli, če lahko s svojo pomočjo prispevam k rednejšemu obiskovanju pouka romskih učencev in k izboljšanju njihovega učnega uspeha.

5.2.3 Dejavnosti za razvijanje metakognitivnih strategij

Naslov: Sestavljanje pogovora

Opis: Na list zapišemo dialog na neko temo, potem ga razrežemo. Učencu ponudimo prvo poved, nato pa mora pogovor smiselno sestaviti do konca. Če želimo nalogo otežiti, lahko pripravimo eno ali več dodatnih povedi, ki v besedilo ne sodijo.

Poglejte, gospa! Imam zelje, kolerabo, korenje. Bi morda solato? Tale radič je odlični!
Dober dan! Je to zelje domače? Z vašega vrta?
Domače, seveda. Brez umetnih gnojil, danes nabrano. Koliko ga dam?
Dajte mi eno manjšo glavo zelja in pol kilograma radiča.
Prav gospa. Takole, to bo 2 €. Izvolite in nasvidenje.
Oho, tale radič pa ni od danes. Vidim, da je uvel. Samo zelje, prosim.
Seveda, takoj. Ne bo vam žal, boste videli. Jutri boste spet prišli.
Nasvidenje. Jutri bom vzela tudi radič, če bo svež, seveda.

	Poglejte, gospa! Imam zelje, kolerabo, korenje. Bi morda solato? Tale radič je odlični!
	Dober dan! Je to zelje domače? Z vašega vrta?
	Domače, seveda. Brez umetnih gnojil, danes nabrano. Koliko ga dam?
	Dajte mi eno manjšo glavo zelja in pol kilograma radiča.
	Prav gospa. Takole, to bo 2 €. Izvolite in nasvidenje.
	Oho, tale radič pa ni od danes. Vidim, da je uvel. Samo zelje, prosim.
	Seveda, takoj. Ne bo vam žal, boste videli. Jutri boste spet prišli.
	Nasvidenje. Jutri bom vzela tudi radič, če bo svež, seveda.

Naslov: Kaj sodi skupaj?

Opis: Na rumen list zapišemo nekaj povedi, na moder list pa druge povedi, ki so posledica prvih. Liste razrežemo na posamezne povedi. Učenčeva naloga je, da poveže vzrok in posledico.

Očka je nabral celo košaro gob.	Mama jih je pripravila za večerjo.
Deček je bil umazan od igranja v blatu.	Potreben je bil dobre kopeli!
Vera je kihnila.	»Na zdravje,« je rekla Maja.
Vrata so se zaloputnila.	Dojenček se je prebudil in začel jokati.
Suša traja že celo večnost.	Pridelek bo slab.
Pes je z blatnimi nogami skočil na Mojco.	Zajokala je, ko je videla sledove tac na svoji obleki.
Ves dan ni ničesar pojedel.	V usta je stlačil pol hrenovke.
Zviška je skakal po lužah.	Njegove nogavice so bile premočene.

Naslov: Zakaj – zato

Opis: Učenec na posameznih listkih dobi naloge. Glede na svoje izkušnje mora sklepati, katera izmed treh trditev je pravilna.

Na štedilniku se nič ne kuha, mama pa ti naroči, da se umij, lepo obleči in počeši.

- A Očka nas je povabil na večerjo v gostilno.
- B Danes ne bo nič z večerjo.
- C Okopavali bomo vrt.

Letos smo se za božič kopali v morju.

- A Bila je zelo mila zima.
- B Nam mraz ne pride do živega.
- C Šli smo obiskat sorodnike v Avstralijo.

Pred trgovino je dolga vrsta ljudi.

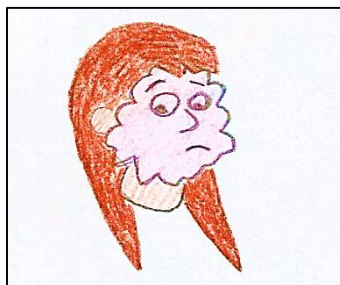
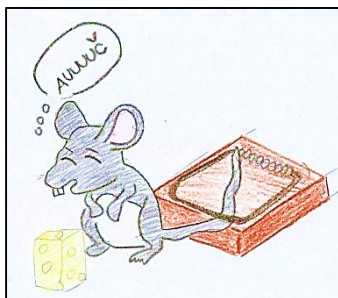
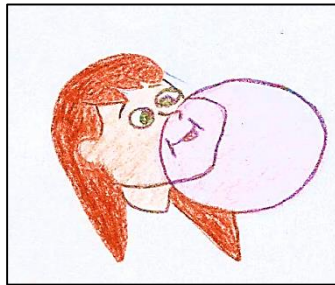
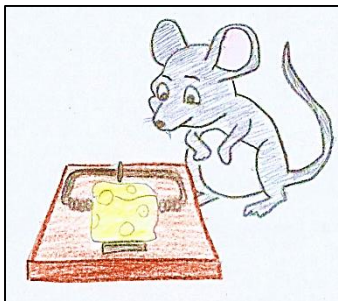
- A Trgovka je pozabila odpreti trgovino.
- B Danes prodajajo čajno mešanico za hujšanje.
- C Začele so se razprodaje.

Jutri grem po nove čevlje.

- A Seveda, že ves teden sem brez novih čevljev.
- B Seveda, saj so mi stari že premajhni.
- C Ne maram nositi maminih čevljev z visoko peto.

Naslov: Slikovni spomin

Opis: Učenci se igrajo igro spomin. Par predstavljata vzrok in posledica nekega dejanja oz. pojava.

Naslov: Kaj se je zgodilo?

Opis: Naslednjo dejavnost lahko izvajamo individualno, še raje pa v skupini.

Učencem predstavimo neko stanje, npr.:

- Sanja se smeji, ko dobi nazaj svoj test.
- Vse v zamrzovalniku je toplo.
- Nika je povedala svoje želje in upihnila sveče.
- Metka je obula škornje.

Naloga učencev je, da naštejejo čim več možnih vzrokov, zakaj se je to zgodilo. Nato skupaj ugotavljajo najbolj verjetne razloge.

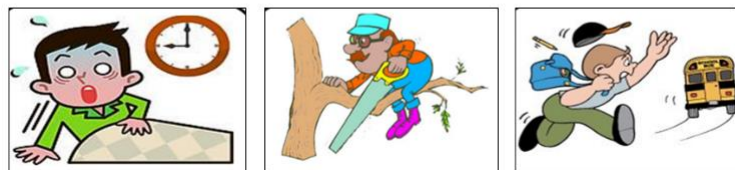
Po takih »nevtralnih« trditvah lahko sledijo povedi, ki so vezane na probleme, ki se večkrat dogajajo v razredu. Npr. pri povedi »Sošolec joka.« lahko razmišljajo o tem, zakaj lahko nekdo joka in kaj lahko mi storimo, da sploh ne bi prišlo do tega (ga ne udarimo, ga ne žalimo ...).

Naslov: Kaj se lahko zgodi?

Opis: Dejavnost lahko izvajamo individualno ali v skupini.

Vsak otrok iz vrečke izžreba eno sličico ali poved. Nato poimenuje, kaj je na sličici oz. prebere, kaj piše na listku. Njegova naloga je, da predvidi možne posledice, pri tem pa mu pomagajo tudi sošolci.

V primeru skupinske aktivnosti lahko učenec dano situacijo prikaže s pantomimo, drugi otroci pa morajo ugotoviti, kaj je zaigral. Nato prav tako preko pogovora ugotavljajo potencialne posledice.

Klemen ni prinesel
copat v šolo.

Natakar se je
spotaknil na mokrih
tleh.

Tat je vlomil v
trgovino.

Gaja je izgubila
ključe.

Na vrtu so čebele.

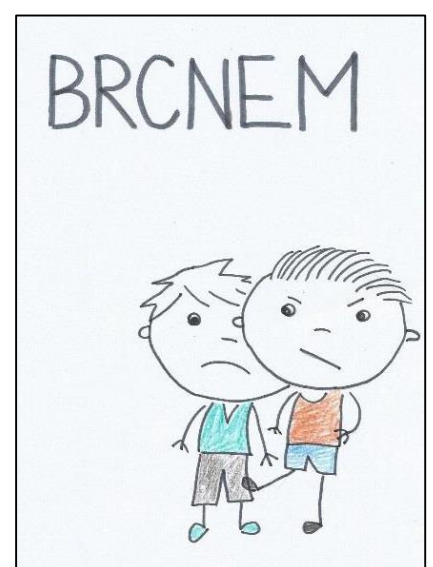
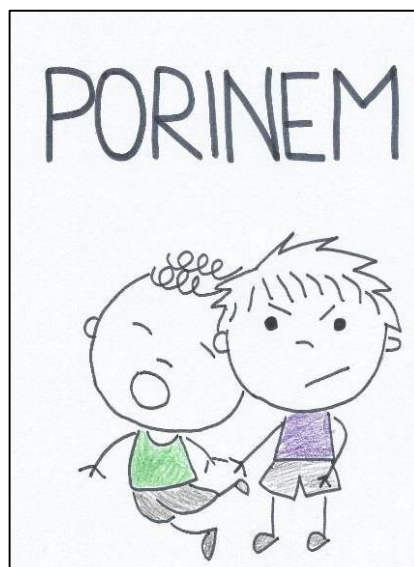
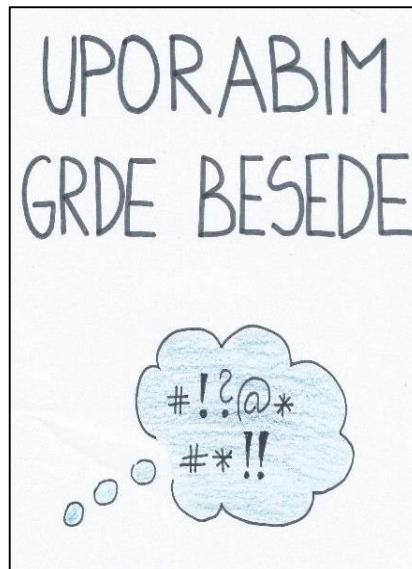
Breda je pozabila
zvezek za
slovenščino.

Naslov: Kaj lahko naredim, če ...

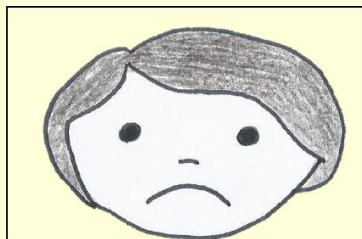
Opis: Ta skupinska dejavnost je primerna, če želimo pri učencih vzbuditi bolj produktivne načine reševanja problemov in konfliktov.

Po stenah učilnice nalepimo liste, ki izražajo različna vedenja, ki se (lahko) pojavijo v razredu.

Primeri napisov in slik:

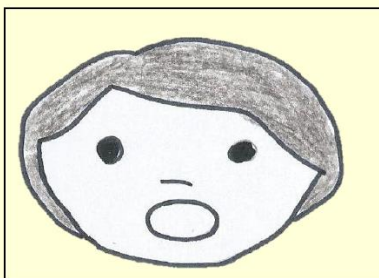
Vsak učenec dobi več listkov, ki izražajo čustva.

ŽALOSTNA

VESELA

PRESTRAŠENA

JEZNA

Naloga učencev je, da razmislijo o dejanjih, ki so predstavljena na listih po razredu in ugotovijo, kako se počutijo, ko se odločijo, da nekoga udarijo, uščipnejo itd. K vsakemu listu prilepijo kartonček z ustreznim čustvom.

Ko vsi učenci prilepijo svoje listke, sledi skupni pogovor. Vsak učenec opiše razlog svojega vedenja ali počutja (npr. »Pri pouku ne sodelujem, ker me ta snov ne zanima.«; »Sošolca udarim, ker mi je rekel, da sem neumen.« ...).

Nazadnje skupaj z učenci razmislimo o možnih posledicah določene situacije. Npr. če sem jezen na sošolca, ker me je užalil, ga lahko užalim nazaj, lahko ga udarim, lahko grem povedati učiteljici, lahko se umaknem, lahko mu rečem: »Nehaj.« itd. Preko pogovora pretehtamo različne možnosti, ki jih predlagajo otroci in izpostavimo najbolj produktivne. Ta zaželena ravnanja napišemo na listke in jih prilepimo k sliki na steni.

Opis: Naslednje aktivnosti lahko izvajamo s celim razredom, ko želimo pri otrocih ozavestiti pomen razrednih pravil.

Pravilo: Ko drugi govorijo, jih poslušam.

Učence razdelimo v pare. Vsi prvi učenci v paru (skupina A) dobijo listke z nalogo:

Poslušaj čim bolj pozorno in zbrano. Pokaži sogovorniku, da ga poslušáš – glej ga in se rahlo nagni k njemu. Bodi miren in ne glej okrog sebe. Svoje zanimanje lahko poudariš s kimanjem, poudarjanjem (»Ja.«) ali vprašanji (»In potem?«; »Kaj res?!«).

Drugi učenci v paru (skupina B) gredo ta čas ven iz razreda in dobijo navodilo, da bodo pripovedovali o preteklem vikendu, počitnicah ... (odvisno od obdobja v letu). Nato se vrnejo v učilnico ter sošolcem A pripovedujejo, oni pa jih skladno s svojo nalogo poslušajo.

Po končani aktivnosti gredo iz učilnice učenci A, ki prav tako dobijo navodilo, da bodo pripovedovali o določeni temi. Sošolci B jih poslušajo v skladu z listki, ki so jih medtem dobili, na njih pa piše:

Sogovornika poslušaj le na pol. Ko govori, se oziraj okrog po razredu in skušaj ugotoviti, o čem se pogovarjajo drugi pari. Nemirno se presedaj, brskaj po peresnici, obračaj liste na mizi ... Po dveh minutah prekini sogovornika in mu povej, da te to, o čemer govori, spominja na tvoje interese in mu začni pripovedovati o tem.

Ko vsi pari zaključijo z vajo, se z učenci pogovorimo. Skupina A naj izrazi svoja občutja, ko jih ni nihče poslušal, skupina B pa naj pove, kako so se počutili, ko so jih njihovi sogovorniki poslušali z zanimanjem. Na koncu skupaj ugotovimo, kako pomembno je, da drug drugega poslušamo, zato je eno izmed pomembnih pravil v razredu: »Ko drugi govorijo, jih poslušam.«

Pravilo: Ne stikam po drugih torbah in mizah.

Učitelj pripravi dve vrečki z listki. Učenci iz prve vrečke izžrebajo izmišljena imena, iz druge pa navodila, kaj morajo narediti. Učitelj vsem učencem razdeli po tri bonbone (ali kaj drugega) in jim naroči, da jih ne smejo takoj jesti – odložijo naj jih na mizo ali stol, nato pa se lotijo reševanja nalog, ki so jih dobili na listkih.

Primeri nalog:

- Lara: »Poišči Rebeko in ji pripoveduj o svojem sanjskem dnevu.«
- Žan: »Poišči Jako in Tilna ter se skupaj zelo naglas pogovarjajte.«
- Pija: »Sprehodi se po razredu in vzemi bonbone Tjaši, vendar jih ne pojej.«
- Gal: »Sprehodi se po razredu in poberi čim več bonbonov, ki so jih sošolci pustili na mizah. Pazi, da te kdo ne vidi. Bonbone spravi in jih ne pojej.«
- Tjaša: »Poišči Benjamina. Pojdita k oknu in opazujta, kaj se dogaja zunaj.«

Po petih minutah vsi učenci sedejo na svoja mesta. Če učenci ne opazijo, da jim manjkajo bonboni, jih učitelj vpraša, ali je kaj drugače, kot je bilo prej. Nato ugotavljajo, kdo je učencem pobral bonbone in se pogovarjajo o tem. Izpostavijo, da ni nikomur prijetno, če mu nekdo nekaj vzame, ne da bi ga vprašal za dovoljenje. V razredu zato velja pravilo: »Ne stikam po drugih torbah in mizah.«

Na koncu tisti učenci, ki so imeli za nalogo »krasti bonbone«, vrnejo bonbone svojim sošolcem.

5.2.4 Strategije za podporo jezikovnemu razvoju

Naslov: Besedni kolački

Opis: V pekač za Muffine učitelj pripravi kartončke z zapisanimi imeni predmetov (lahko so tudi zapisani pojmi na določeno temo). V drugi košari so predmeti oziroma majhne fotografije. Učenčeva naloga je, da prebere besedo na kartončku in jo nadomesti z ustreznim predmetom. Učenec lahko pravilnost naloge preveri skupaj z drugim sošolcem, lahko pa ima na večjem kartončku zapisano besedo in poleg predmet.

Naslov: Kocke sopomenk/ protipomenk

Opis: Učitelj na eno lego kocko zapiše pridevnik/samostalnik. Na drugo kocko pa zapiše sopomenko oziroma protipomenko prej zapisane besede.

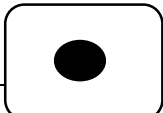
Naslov: Plosk- plosk

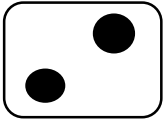
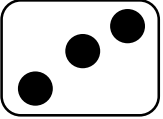
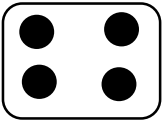
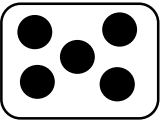
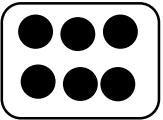
Opis: Na mizi so kartončki z besedami. Učenci sedijo v parih. Učitelj iz vrečke izvleče besedo in jo prebere. Ko učitelj prebere besedo, je naloga učenca, da besedo čimprej najde in udari po besedi. Učenec, ki besedo prvi najde, lahko pobere kartonček. Lahko se igra tudi z slikovnim gradivom.

Naslov: Kockasta beseda

Opis: V košari so na kartončkih zapisane posamezne besede. Učenec najprej izvleče po en kartonček. Nato vrže igralno kocko. Glede na to, koliko pik se na kocki prikaže, izvede določeno nalogo. Za posamezno število pik je predvidena ena aktivnost.

	Besedo zapiši v povedi.
---	--------------------------------

	Nariši sliko, ki predstavlja tvojo besedo.
	Zapiši sopomenko besede.
	Zapiši protipomenko besede.
	Sestavi definicijo besede.
	Besedo trikrat zapiši.

Naslov: Sopomenke

Opis: Na kartončkih je zapisana poved. Po to povedjo so zapisane tri besede. Ena izmed teh besed je sopomenka besede, ki se skriva v zapisani povedi. Učenec poved in besede prebere ter s ščipalko označi pravilno sopomenko.

Naslov: Lego stavki

Opis: Vsaka barva lego kocke predstavlja eno besedno vrsto (npr. modra kocka-samostalnik,

zelena kocka-glagol, rumena kocka-pridevnik...). Pred učenca postavimo kartonček, na katerih je z barvnim zaporedjem označeno pravilno zaporedje besednih vrst. Učenec kocke najprej razvrsti po vrsti, nato poved na glas prebere. V nadaljevanju lahko povedi tudi zapisuje.

Naslov: Ček lista pisanja

Opis: Učenec ima lahko vedno pred seboj plastificirano ček listo, na katerih so zapisana najpomembnejša pravopisna pravila. Med pisanjem si lahko sproti označuje, ali je pravilo upošteval oziroma na koncu preveri, ali je kaj pozabil. Pravila, ki jih vključimo na to ček listo prilagodimo glede na težave učenca. V primeru, da učenec vedno znova napačno zapisuje enake besede, jih lahko zapišemo na plakat, ki ga izobesimo na steno («Besedna stena«).

X	<p>Na začetku povedi je vedno velika začetnica.</p> <p style="text-align: center;">Primer: Avto je zelen.</p>
X	<p>Med besedami vedno naredimo presledek. Lahko si pomagaš s prstom.</p>
X	<p>Na koncu povedi napišemo ločilo.</p> <p style="text-align: center;">. ! ?</p>
	<p>Če nisi siguren, ali je beseda pravilno zapisana, si lahko pomagaš z »Besedno steno« ali pa za pomoč vprašaš učiteljico.</p>

Naslov: Beseda na čelo

Opis: Na samolepilni listek zapišemo besede (lahko se navezujejo na posamezno poglavje npr. pri družbi). Gre za igro v paru. Učenec, ki ima na čelu listek z besedo postavlja vprašanja, drug učenec pa lahko na vprašanja odgovarja samo z DA ali NE.

Naslov: Uganki kdo ali kaj

Opis: Igro lahko uporabimo kot ponovitev določenih pojmov pri posamezni učni enoti. Med učenca postavimo pregrado. Vsak učenec dobi na vrhu lista zapisan pojem, pod njim pa posamezne namige.

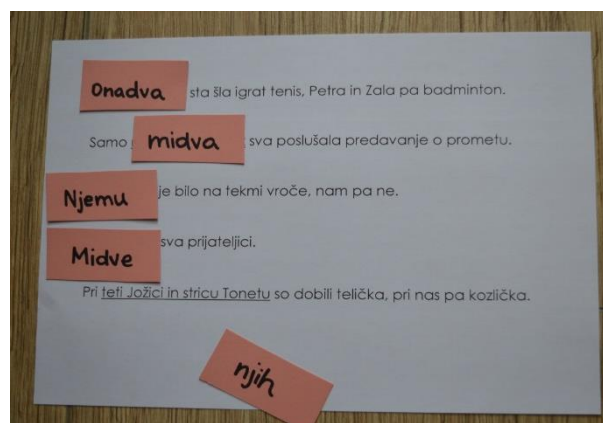
Naslov: Stopnjevanje pridevnika

Opis: Na lepilni trak zapišemo stopnjevanje pridevnika. Te koščke lepilnega traku nalepimo na lego kocke. Učenčeva naloga je, da postavi lego kocke v pravilni vrstni red eno na drugo.

Naslov: Osebni zaimki

Opis: Na listu so zapisane povedi, poleg ima učenec osebne zaimke zapisane na kartončkih. Samostalnike na predloženi povedi nadomesti z kartončkom.

5.2.5 Strategije vključevanja

socialnega

Naslov: Spuščanje frnikole

Opis: Učitelj med učence razdeli tulce od toaletnega papirja. Vsak učenec dobi en tulec. Učitelj

pove, da bodo zgradili tobogan za frnikolo. Učenci se postavijo eden zraven drugega in prislonijo tulec ob tulec tako, da so si čisto blizu. Frnikola namreč ne sme pasti na tla, ko so spustimo skozi. Igra lahko zaostri tako, da eni učenci namesto tulca v polkrog usločijo navaden papir – tako bo pot bolj frnikole bolj razgibana.

Naslov: Lepljive kroglice

Opis: Učence razdelimo v skupine po štiri. Vsaka skupina iz navadnega papirja oblikuje dvajset kroglic (vsak učenec pet). Učitelj na primerno podlago za vsako skupino pripravi »mrežo« iz dvostransko lepljivega traku. To je mreža, v katero bodo učenci poskušali naciljati čim več kroglic. Učitelj za vsako skupino odmeri črto, iz katere lahko ciljajo mrežo. Učenec naenkrat vrže eno kroglico in se zamenja z drugim sotekmovalcem. Igra tako poteka vse dokler vsak ni vrgel vseh svojih petih kroglic. Zmaga tista ekipa, ki je v mrežo ujela največ kroglic.

Naslov: Najlepši razgled

Opis: Učitelj učence razdeli v skupine po 4–5 članov. Vsaka skupina dobi material (enako dolgo vrvico, enako število žebličkov, enako številko listov, en lepilni trak, enako številko deščic / palčk). Naloga vsake skupine je, da v 15 min zgradi stolp. Zmaga tista skupina, katere stolp je najvišji in najbolj trden. Igra lahko izvajamo tudi na prostem. V tem primeru lahko uporabimo naravne materiale.

Naslov: Obrnite šotorko

Opis: Učitelj razdeli učence v skupine po 5–10 članov. Vsaka skupina dobi eno šotorko. Vsaka skupina razgrne šotorko in se postavi na njo (na njej morajo stati vsi člani skupine z obema stopaloma). Naloga vsake skupine je, da obrne šotorko na drugo stran tako, da morajo biti vedno vsi s svojimi stopali na šotorki. Zmaga tista skupina, katere člani prvi obrnejo šotorko, ne da bi pri tem kdo od članov sestopil s šotorke.

Naslov: Bob steza

Opis: Učitelj razdeli učence v skupine po 4–6 članov. Člani skupine sedijo eden za drugim, noge pa ovijejo okoli nog sošolca pred seboj. 5–7 metrov od začetne črte označimo ciljno črto, vmes pa na poti za vsako skupino postavimo ovire (npr. stožce), okoli katerih mora bob pripeljati do cilja. Na učiteljev klic: »Zdaj!« skupine samo z uporabo rok drsajo proti cilju. Če se bob med vožnjo podre, se mora bob spet sestaviti, preden nadaljujejo z vožnjo.

Naslov: Pazi, avto!

Opis: Igra poteka na večji površini – priporočljiva je telovadnica. Vsak učenec dobi v roke obroč, ki predstavlja volan avtomobila. Učitelj poda navodilo: »Vsak je sedaj postal avto! Avti lahko potujejo po črtah, a paziti morajo, da ne pride do nesreče. Jaz sem policist, ki usmerjam promet. Dal vam bom navodila, kako hitro lahko vozite: počasi, hitro, po enem kolesu (z eno nogo) ali pa se morate ustaviti, ko vam dam tak znak.« (te znake lahko učitelj nakazuje tudi samo z rokami) Učenci na učiteljev znak (ta naj bo dogovorjen – lahko je pisk, lahko je klic) začnejo »voziti« po črtah. Učitelj med tem spreminja navodila za vožnjo.

Naslov: Preobleci se

Opis: Preden se začnemo igrati, učence spodbudimo, da si oblečejo čim več oblačil, ki jih imajo za v šolo (bunda, jopa ...). Igra poteka tako, da se učenci postavijo v dva kroga, notranjega in zunanjega. Začnemo peti refren poljubne pesmi. Med tem se učenci notranjega kroga pomikajo v eno smer, učenci zunanjega kroga pa v drugo smer. Ko refren odpojemo do konca, se kroga ustavita. Učenca, ki si stojita nasproti, sta par. Učitelj pove vprašanje, na katerega naj si učenca med seboj odgovorita (npr. Kateri je bil najlepši dan v mojem življenju?, Kaj sem počel med počitnicami?). Potem poda učitelj navodilo: »V paru si zamenjajte en copat!« Učenci si v paru zamenjajo copat. Nato se tek v krogu in petje refrena poljubne pesmi ponovi. Ko se ustavijo učitelj spet zastavi vprašanje, na katerega si morajo otroci med sabo odgovoriti, in zopet si zamenjajo en kos oblačila (npr. bundo). Po nekaj vprašanjih učitelj otroke spodbudi, da sedaj poiščejo vsa svoja oblačila, ki so pomešana med ostale sošolce.

Naslov: Zelenjavna juha

Opis: V vsakem kotu igrišča določimo prostor eni izmed vrst zelenjave (npr. fižolu, paradižniku, korenju, krompirju). Učence razdelimo na štiri skupine, vsaka nosi svoje zelenjavno ime. Na sredino igrišča narišemo krog (jušni lonec). Kuhar se postavi na sredino kroga in pokliče vsako zelenjavo posebej. Poklicano učenci se postavijo na obod kroga. Na klic: »Juha vre!« začnejo poskakovati na mestu, na klic: »Juha se smodi!« pa kuhar začne loviti učence, ki se morajo čim hitreje rešiti v svojo bazo. Ujeti učenci grejo v jušni lonec in pomagajo v naslednji igro loviti. Igra traja. Dokler niso vsi ujeti.

Naslov: Krave

Opis: Učitelj napove, da bo prebral zgodbo o kmetu Franciju, ki je imel pet krav. Vsaka krava je bila posebna. Vsako kravo posebej predstavi (glej opis pod besedilom). Učenci morajo pri opisu posamezno kravo posnemati. Vsakič, ko med branjem zgodbe zaslišijo ime znane krave

(ene od petih krav), jo morajo oponašati.

Zgodba: »Kmet Franci se je zjutraj zbudil, nataknil na noge svoje gumijaste škornje in odšel v hlev. Speča krava ga je kar ignorirala, tista, za katero je včeraj mislil, da je mrtva krava, je bila danes zjutraj nora krava. Njegova predraga zaljubljena krava je tako mežikala, da si je poškodovala oko. Speča krava se je prevalila na bok in po nesreči pomečkala zaljubljeno kravo. Krava med jedjo je zamukala, da je zbudila spečo kravo, mrtva krava pa je kar ležala. Nora krava se je odločila, da bo odšla na sprehod, s seboj pa je povabila tudi mrtvo kravo, spečo kravo, zaljubljeno kravo in kravo med jedjo. Krava med jedjo ni hotela pustiti svoje hrane, zato so nora krava, mrtva krava, speča krava in zaljubljena krava odšle same. Krava med jedjo je zadovoljna jedla naprej in ko ji je že skoraj postalo dolgčas, so se vrnile nora krava, mrtva krava, speča krava in zaljubljena krava. Preden je kmet odšel iz hleva, je preštel vse krave: krava med jedjo, mrtva krava, nora krava, speča krava in zaljubljena krava so bile na svojih mestih. Ves zadovoljen je kmet ponoči sanjal o svojih kravah – mrtvi kravi, nori kravi, speči kravi, zaljubljeni kravi in kravi med jedjo. Njegove krave mrtva krava, nora krava, zaljubljena krava, speča krava in krava med jedjo so zadovoljno spale.«

- **NORA KRAVA:** Brca z rokami in nogami
- **MRTVA KRAVA:** Obrne se na hrbet, roke in noge so v zraku
- **SPEČA KRAVA:** Obrne se na bok
- **ZALJUBLJENA KRAVA:** Se prilizuje drugi »kravi«
- **KRAVA MED JEDJO:** Z roko obrača pri ustih namišljeno žlico

Naslov: Smešna novica

Opis: Igra poteka v parih. Vsak par dobi suknjič (jopico, srajco, ...) in poročilo o izmišljenem smešnem dogodku. Vsak par ima nekaj minut časa, da pripravi skeč. Ta skeč poteka tako, da en učenec govori, drugi pa mu »posodi« svoje roke, saj te vtakne v jopico. Igralca se morata dogovoriti, kako bosta sošolcem prosto poročala o tem smešnem dogodku. Eden iz para bo o tem pripovedoval, drugi pa bo pripoved pospremil z ustreznim gibanjem rok.

6 ZAKLJUČEK

V seminarsko nalogo smo zajele glavne značilnosti Romov in njihovo problematiko postavile v šolski kontekst. Teoretične ugotovitve v zvezi z njihovimi močnimi in šibkimi področji, posebnimi potrebami ter kulturno-jezikovnimi specifikami so nas vodile pri oblikovanju splošnih in specifičnih strategij, ki pedagoškim delavcem omogočajo bolj učinkovito delo z njimi.

Ob poglobljanju v konkretne strategije na področju širjenja besednega zaklada, socialnega vključevanja, upoštevanja razrednih pravil itd. smo vedno bolj ugotavljale, da omenjeni pristopi pravzaprav predstavljajo del dobre poučevalne prakse, ki naj bi jo učitelj izvajal s celotno populacijo otrok. Menimo, da bi bilo na primer za vse učence dobrodošlo, da bi svoj obstoječi besednjak razširili z novimi besedami. Prav tako marsikateri osnovnošolski otrok preizkuša meje, postavljene s strani avtoritete, ter išče potrditev pri vrstnikih, pri čemer pa se mora večkrat soočiti z medsebojnimi nesoglasji in konflikti. Zavedanje univerzalnosti tovrstnih in drugih problemov je v nas prebudila idejo, da bi strategije zbrale v poseben priročnik za učitelje, saj menimo, da bi določeni pristopi lahko pripomogli k rešitvi marsikaterih zagat.

Ključno spoznanje, do katerega smo prihajale med delom seminarske naloge in priročnika, je potreba po uresničevanju dobre poučevalne prakse v šolskem vsakdanu. Vsem učencem bi koristilo eksplicitno učenje, multisenzorni pristop in socialno vključevanje, za učence Rome pa je to nujno, če želimo ublažiti posledice njihovega pomanjkljivega jezikovnega razumevanja ter drugačnega socialnega in kulturnega okolja. Te njihove bistvene značilnosti naj bi imel učitelj vedno v mislih, ko poučuje učence Rome.

7 VIRI IN LITERATURA

- Atelšek, A. (b.d.). Komunikacija; kako se poslušamo in pogovarjamo, v *Razredne ure za vse nas (priročnik za učitelje)*. Pridobljeno s http://www.zdravjevsoli.si/attachments/article/217/Pvoranca%20RavneRAZREDNE%20URE%20ZA%20VSE%20NAS_15032011.pdf
- Avsec, T. (1999). »Romski otrok.« *Različnim otrokom enake možnosti*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Barle Lakota, A., Komac, M., Cerar, Z., Gajgar, M., Muc Horvat, J., Kek, F., idr. (2004). *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_Romi_dopolnitev_2011.pdf.
- Berčon, M. (2004). *Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem*. Diplomsko delo, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Berčon, M. (2006). *Odnos romskih učencev do šole*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Berger, P., Luckmann, T. (1988). *Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologije znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Bucuroiu, F. (2012). *Trainers that Make a Difference. Gipsy children in Between Education and Delinquency*. Pridobljeno s http://ac.els-cdn.com/S1877042813006290/1-s2.0-S1877042813006290-main.pdf?_tid=a6f6340e-18fb-11e7-a264-00000aacb35e&acdnat=1491285657_64101d099ba04f82a92b492ef46863b4.
- Cracsner, C. E., in Botejaru, E. (2012). *Some od the Psycho- Sociological Implications of Failure and School Dropout in a Community of Rome Erhnicity*. Pridobljeno s <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281300894X>.
- Devetletka.net – zbirka spletnih nalog (b. d.). *Vzrok – posledica*. Pridobljeno s <http://uciteljska.net/kvizi/HotPot/Ucimo/vzrok.htm>
- Devetletka.net – zbirka spletnih nalog (b. d.). *Sklepanje*. Pridobljeno s <http://www.uciteljska.net/kvizi/HotPot/Ucimo/sklepanje.htm>
- Dežman, E. (2012). *Razredni učitelji o dejavnikih šolske (ne)uspešnosti romskih učencev*. Diplomsko delo, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Dežman, E. (2012). *Razredni učitelji o dejavnikih šolske (ne)uspešnosti romskih učencev*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno s <http://pefprints.pef.uni-lj.si/635/1/EVADEM~1.PDF>
- Dežman, E., Lesar, I. (2012). Problematika šolanja romskih učencev – strokovna priporočila in izkušnje učiteljic. *Socialna pedagogika*, 3(16). Pridobljeno s file:///C:/Users/Aljaž/Downloads/Problematika_URN_NBN_SI_DOC-NY8OC1WJ.pdf.

- Donis, A. (2008). *The inclusion of Gypsy, Roma and Traveller children and young People*. Pridobljeno s <http://www.lancsngfl.ac.uk/projects/ema/download/file/Inclusion%20of%20Gypsy%20Roma.pdf>.
- Gostinčar, C., Klopčič, V., Novak-Lukanovič, S. (1991). *Romi na Slovenskem*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Holy, N. (b. d.). *Pogovori*. Pridobljeno s <http://uciteljska.net/kvizi/PogovoriWeb/page11.html>
- Hrovat Muc, J. (2011). *Romske skupnosti v Sloveniji: zgodovina in kultura Romov*. Murska Sobota: Zveza Romov Slovenije: Romani Union Murska Sobota.
- Jayanthi, M., Gersten, R., in Baker, S. (2008). *Mathematics instrutions for students with learning disabilities or difficulty learning matematics: A guide for teachers*. Portsmouth, NH: RMC Research Corporation, Center on Instruction.
- Jelen Madruša, M. (2015). *Priročnik za izvajanje programa Uspešno vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: ISA institut.
- Kepec, M., A. (2016). *Evalvacija učinkovitosti obravnave učenca z disleksijo*. Diplomsko delo, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kosmač Brezar, S. (2010). Opredeljevanje pomoči učencem Romom. *Socialna pedagogika*, 14 (2), str. 231-246.
- Krek, J., in Vogrinec, J. (2005). Znanje slovenskega jezika kot pogoj šolskega uspeha učencev iz jezikovno in kulturno različnih ter socialno deprivilegiranih družin – primer začetnega opismenjevanja romskih učencev. *Sodobna pedagogika*, 56(2), 118–139.
- Lesar, I. (2007). *Osnovna šola kot inkluzivno naravnana institucija*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Macura-Milovanović, S. (2006). *Otroci iz Deponije: Pedagoški vidiki vključevanja romskih otrok v izobraževalni sistem*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Mikuš Kos, A. (2004). *Kako revščina prizadeva kakovost življenja, razvojne in izobraževalne možnosti otrok? Različnim otrokom enake možnosti*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Muhvič, D. (2016). *Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, v katerih živijo predstavniki romske skupnosti*. Diplomsko delo, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- O izvoru Romov (b.d.). Pridobljeno s <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/o-izvoru-Romov>.
- Peček, M., in Lesar, I. (2006). *Pravičnost slovenske šole: mit ali resničnost?* Ljubljana: Založba Sophia.
- Petrovič, A. (2010). *Sodelovanje med učitelji in dijaki: osebni izobraževalni načrt*. Pridobljeno

- s http://www.suaslj.com/unisvet/sodelovalno_delo/Prirocnik-OIN-Andreja-lekt.docx
- Ploj, T. (2016). *Romski pomočnik kot vez med domom in šolo*. Diplomsko delo, Univerza v Mariboru: Pedagoška fakulteta.
- Pojbič, J. (2012). *Romska umetnost*. Pridobljeno s <http://www.delo.si/druzba/panorama/romska-umetnost.html>
- Program dela z otroki Romi*. (b.d.). Pridobljeno s http://www.osflv.si/index.php?option=com_content&view=article&id=214&Itemid=1346
- Romski pomočniki*. (b.d.). Pridobljeno s <http://skupajdoznanja.si/romski-pomocniki/>.
- Rožnata učiteljica* (b. d.). Pridobljeno s <http://roznatauciteljica.blogspot.si/search/label/disciplina>
- Smernice za celostno vključevanje priseljencev (otrok, učencev in dijakov) iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. (2012). Pridobljeno s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf
- Statistični urad RS*. (2017). Pridobljeno s http://www.un.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/statisticni_in_osnovni_podatki/.
- Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji: Dopolnilo k Strategiji 2004*. (2011). Pridobljeno s www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/.../Strategija_Romi_dopolnitev_2011.pdf
- Strokovno delo z učenci Romi*. (b.d.). Pridobljeno s <http://www.oskuzma.si/svetovalnasluzba/Doumenti%20%20delo%20z%20Romi/Delo%20z%20Romi.doc>
- Svenšek, A. (b.d.). *Delo z učenci Romi*. Pridobljeno s <http://www.osbeltinci.si/pouk/pomoc-ucencem/>.
- Škof, V. (1991). Vzgoja in izobraževanje romskih otrok v OŠ. *Razprave in gradivo*, 25(1), str. 100—105.
- Toličič, I., Zorman, L. (1977). *Okolje in uspešnost učencev*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Vonta idr. (2011). *Nacionalna evalvacijska študija uspešnosti romskih otrok v osnovni šoli*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Zdravec, J. (1991). *Zdravstvena kultura Romov v Prekmurju*. Pomurska založba.
- Žagar, N. in Bohte, I. (2011). *Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje*. Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj.

8 REFLEKSIJE

Božič, Valentina

V štirih letih študija smo spisali že veliko seminarskih nalog, zato smo naše kompetence timskega dela že dodobra izpilili. Vesela sem, da lahko sodelujem v skupini, kjer je poleg resnega dela vedno prostor tudi za pogovor, izmenjavo mnenj ali zgolj prijateljskih nasvetov. Z Veroniko, Vanjo in Urško sem sodelovala že velikokrat. Tako kot vedno, smo tudi sedaj najprej vsaka zase pregledale literaturo, se seznanile s problemom in zanimivostmi. Nato smo se dobile prvič, da smo zasnovalle samo vsebinsko osnovo in si razdelile, kaj bo katera še podrobneje raziskala in o tem tudi zapisala v seminarsko nalogo. Ko smo imele teoretični del spisan, smo se lotile še zbiranja idej za strategije učne pomoči za romske učence drugega triletja. Pri tem delu seminarske sem najbolj uživala, saj zelo rada brskam in iščem nove ideje, ustvarjam materiale. Poleg tega so mi punce zaupale, da priročnik oblikujem jaz. In sem zopet lahko spustila na plano mojo ustvarjalno žilico. V literaturi smo zasledile, da so marsikje navedene zgolj splošne strategije dela z romskimi učenci in pomoč pri nas za njih ni sistemsko urejena. Učitelji so prepuščeni samim sebi ter lastni pripravljenosti, da tem učencem ponudijo karseda največ. Pri tem pa morajo biti predvsem ustvarjalni in v mislim imeti tisto, kar učenec res potrebuje. Pri delu moramo upoštevati tako ozadja, iz katerega učenec prihaja kot tudi njegove posebne potrebe. Ključnega pomena pa je prav gotovo tudi delo s starši. Namreč, če vzpostavimo z njimi dober sodelovalni odnos, spodbudimo občutek zaupanja, bodo tudi oni izkazali večjo pripravljenost, da svoje otroke spodbujajo h končanju osnovne šole. Pokazati jim moramo, da nam je mar za vsakega učenca, izpostavljati močna področja, jim pokazati tudi učenčeve izdelke. Sama z romsko skupnostjo nimam nobenih izkušenj, saj živim v takšnem okolju, kjer Romi niso prisotni, zato tudi ne morem vedeti, kakšna je dejanska situacija. Vem pa, da potrebujejo spodbude, spodbude in še enkrat spodbude. Tudi oni se želijo izobraževati, naučiti pisati in brati. Izobrazba morda za njih ne velja kot vrednota in morda zato hitro odnehajo. Zato pa ima zanje večji pomen družina. Družina je tista celica, kjer se naučijo kulture, jezika... In če vzpostavimo dober stik z družino, lahko učitelj preko njih vpliva tudi na otroka in ga spodbuja, da se zanima za šolo in jo tudi dokonča. Ne vem, kje se bom zaposlila čez nekaj časa in morda bo tudi na tisti šoli, kakšen romski otrok. Morda se takrat ne bom znala sprva soočiti z delom, ker resničnost je vedno nekaj drugega kot teorija in misli. Morda mi bo hudo. Nekaj pa sem prepričana in sicer, da nas različnost bogati. Jaz bom lahko učenca naučila stvari, ki mu bodo morda olajšala vsakodnevno življenje. On pa mi bo dal še veliko več, prepričana sem o tem, kaj bo to pa se pustimo presenetiti. Vsak učenec je individuum, ki te obogati z nasmehi, ker mu pomagaš, prijazno besedo ali preprosto s tiho hvaležnostjo.

Mnogo se lahko naučimo od barvic: Nekatere so ostre, druge spet lepe, nekatere so tope, nekatere imajo čudna imena, vse so različnih barv... Pa so vseeno lepo zložene v isti škatli.

Naša seminarska naloga je končana in zopet smo si lahko pripravile nabor strategij, ki jih bomo lahko morda prav kmalu tudi uporabile.

Grebenc, Veronika

Z Valentino, Vanjo in Urško smo se priprave seminarske naloge lotile precej zgodaj, saj smo se želele poglobiti v obravnavano temo in za učence Rome najti veliko učinkovitih strategij, ki bi jim pomagale pri boljšem funkcioniranju pri šolskem delu. Najprej je vsaka posebej poiskala več virov na to temo, na prvem skupnem srečanju pa smo se pogovorile o različnih vidikih Romov in se odločile, kaj od tega bomo vključile v seminarsko nalogo. Razdelile smo si posamezna poglavja in se lotile pisanja. Nato smo se ponovno dobile in razmišljale o drugem, a najpomembnejšem delu, t. j. o strategijah učne pomoči. Pri tem smo imele v mislih najpomembnejše značilnosti Romov, kar smo spoznale pri pisanju prvega dela seminarske naloge, ter njihove posebne potrebe. Glede na njihovo jezikovno in socialno drugačnost smo velik poudarek specifičnih strategij namenile prav krepitvi teh področij, kar se v šolskem sistemu lahko naredi na različne načine – učencu Romu lahko npr. pomagata učitelj in romski pomočnik, pomemben vidik pa predstavlja tudi oblikovanje pozitivne razredne klime za boljše vključevanje romskega otroka v skupino. Ker smo z Valentino, Vanjo in Urško v preteklosti že večkrat sodelovale, smo se brez težav odločile, katera izmed nas bo prevzela posamezno področje splošnih in specifičnih strategij. Določile smo roke, do katerih bomo realizirale svoje zadolžitve in tega smo se tudi držale. Sproti smo si pošiljale, kaj je katera že naredila, v primeru, da smo naletele na dileme, smo se vedno lahko obrnile druga na drugo. Poleg tega sem vesela, da so naša srečanja poleg samega dela predstavljala tudi druženje, kar je še izboljšalo naše sodelovanje na študijskem področju.

Poleg seminarske naloge smo se lotile tudi izdelovanja priročnika za učitelje. Prepričane smo namreč, da bi marsikateremu pedagoškemu delavcu za delo z Romi pomagalo, če bi imel na enem mestu zbrane učinkovite strategije, kot pa da le-te vedno znova išče na različnih koncih. Oblikovanje priročnika je prevzela Valentina, samo vsebino pa smo si med seboj razdelile glede na naša zanimanja. Menim, da se je vsaka od nas pri svojem delu zelo potrudila, kar je pripomoglo k (po mojem mnenju) kvalitetnemu in uporabnemu končnemu izdelku.

Poglabljanje v romsko problematiko je bilo zame zanimivo predvsem zato, ker sem se lani na praksi srečala z dvema takima učencema, poleg tega pa imam na praksi v tem semestru v obravnavi učenca Roma. Ob prebiranju literature in pisanju teoretičnega dela sem tako pogosto imela v mislih učence, s katerimi sem se srečevala v šoli. Razmišljala sem o njihovih značilnostih, težavah, interesih in kakšnih konkretnih dogodkih. V okviru tega poskušam razumeti tudi tista njihova vedenja, ki v naši družbi niso najbolj zaželeni. To še vedno ne pomeni, da se s tovrstnimi ravnanji strinjam, jih pa skušam v luči značilnosti romske kulture vsaj razumeti in reagirati temu primerno. Delo z romskimi učenci zato zame, in verjetno še za mnoge druge pedagoške delavce, zagotovo predstavlja svojevrsten izziv, s katerim pa se je, po mojem mnenju, možno učinkovito spoprijeti.

Hanžekovič, Vanja

Seminarske naloge pri predmetu Interaktivno in okoljsko pogojene učne težave smo se z dekleti lotile hitro, saj smo želele nalogo opraviti kakovostno in brez časovnega pritiska. Prvo srečanje smo izvedle že v mesecu marcu. Na slednjem smo se dogovorile o predvideni vsebini seminarskega dela ter okvirno sestavile vsebino priročnika, ki smo ga namenile učiteljem. Sledilo je individualno prebiranje literature, katero smo kasneje vključile v seminarsko nalogo. Ko smo natančno pregledale literaturo ter izdelale okvirni vsebinski koncept, smo se pri gospe mentorici oglasile na konzultacijah ter po razgovoru z njo dokončno določile vsebinsko podobo. V nadaljevanju smo si medsebojno enakovredno razdelile poglavja teoretičnega dela, ki predstavlja pretežni del našega končnega produkta dela. V okviru teoretičnega dela smo se odločile, da bomo na začetku opredelile populacijo romskega prebivalstva ter podrobneje raziskale njihovo zgodovino, značilnosti in nenazadnje tudi njihov položaj na slovenskih tleh. Slednje se nam zdi bistvenega pomena za razumevanje položaja romskih učencev v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Pozornost smo namenile tudi problematiki vključevanja romskih učencev v proces vzgoje in izobraževanja ter opredelitvi njihovih močnih področij in posebnih potreb. Ob vsem tem pa smo poudarile tudi pomen učiteljeve vloge pri vključevanju obravnavane populacije otrok, saj lahko ta pomembno prispeva k uspešnejšemu napredovanju romskega učenca znotraj šolskih kot tudi izven šolskih klopi.

V drugem delu seminarskega dela smo se osredotočile na bolj praktičen vidik nudenja podpore in pomoči romski populaciji učencev 2. triade. V tem sklopu smo se osredinile tako tako na splošne kot tudi na specifične strategije dela. V okviru splošnih strategij dela smo izpostavile dobro poučevalno prakso ter eksplicitno poučevanje. Pri oblikovanju specifičnih strategij smo izhajale iz konkretnih izkušenj dela z romskimi otroki. Odločile smo se, da bomo v priročnik vključile strategije, ki prispevajo k širjenju slovenskega besednjaka, oblikovanju ustrezne stavčne strukture ter razvoju metakognicije (vzrok-posledica), saj smo v praksi opazile velik primanjkljaj na tem področju. Poleg tega smo izhajajoč iz dejstva, da romska populacija dandanes (žal) še vedno predstavlja diskriminirano skupnost, v sklopu specifičnih strategij skušale s pomočjo socialnih iger, vpeljave romskega pomočnika, z navedbo napotkov za učiteljevo pripravo na poučevanje romskega učenca zmanjšati stereotipe ter predsodke do romskih učencev. Upamo, da nam je to s slednjimi tudi uspelo. Ko smo dokončale teoretičen del seminarske naloge, smo pozornost namenile še praktičnemu delu—priročniku. Vsebinsko le—tega smo oblikovale skupaj, končno vizualno, estetsko podobo priročnika pa smo zaupale Valentini.

Globalno gledano smo z dekleti dobro timsko sodelovale. Vedno smo se držale dogovorjenih rokov in brez težav nadgrajevale naše seminarsko delo. Med pripravljanjem naloge smo si zadolžitve medsebojno enakovredno delile ter se v primeru kakršnih koli težav med seboj spodbujale. Med »timske sestanke« je poleg resnega dela bilo dovolj časa tudi za sproščeno klepetanje o izvenštudijskih obveznostih, kar je doprineslo k oblikovanju še trdnejših prijateljskih vezi.

Smolič, Urška

K seminarskemu delu, pri pripravi katerega smo sodelovale z Valentino, Vanjo in Veroniko, smo pristopile v mesecu marcu. Takrat smo se s kolegicami dobile prvič in glede na zbrano literaturo in predloge posamezne članice skupine sestavile okvirno vsebinsko zasnovo.

Ker je naloga pretežno teoretične narave (njen praktični del predstavlja priročnik), smo se najprej lotile priprave slednjega. Najprej smo pregledale zbrano literaturo in si razdelile pripravo posameznih poglavij v okviru seminarskega dela.

Na drugem srečanju, ki je bilo aprila, smo se dogovorile, kako bomo pripravile drugi in tudi najpomembnejši del seminarske naloge, t. j. del o učnih strategijah kot obliki pomoči in podpore romskim učencem. Pri tem smo sledile izkušnjam, ki smo jih dobile na praksi (sama sem, denimo, dve leti na praksi poučevala v razredih, v katerih je bil večinski delež romskih otrok) in s strani učiteljev, ki imajo izkušnje poučevanja z romskimi otroki.

Odločile smo se, da v seminarsko delo vključimo tako splošne strategije (dobro poučevalno prakso, eksplicitno poučevanje) kot tudi specifične. Pri specifičnih strategijah smo se odločile, da se bomo usmerile predvsem na področja podpore pri razvoju ustreznih jezikovnih (slovničnih) veščin te na področje iger, ki bi pripomogle k boljši socialni vključenosti romskih otrok, in razvoju metakognicije. Ugotovile smo namreč, da se romske otroke s strani drugih, neromskih otrok pa tudi s strani šolskih delavcev še vse prevečkrat obravnava kot neintegrirane, neprilagojene, nevzgojene ... Tako smo v omenjenem delu zajele tudi strategije priprave učitelja na poučevanje romskega učenca in predstavile možnost angažiranja romskega pomočnika.

Naš namen v seminarskem delu primarno ni bilo utiranje velikopoteznih korakov k destigmatizaciji Romov, četudi smo s predlogi glede majhnih prilagoditev v obliki socialnih (timskih iger) in strategij za razvijanje besedišča ter metakognicije, upamo, prispevale tudi k temu.

V nadaljevanju priprave seminarskega dela smo se posvetile pripravi priročnika, pri katerem je velik del (urejanje in oblikovanje) prispevala Valentina. Ostale smo k temu prispevale tako, da smo pripravile vsebino za priročnik.

V taki sestavi smo že večkrat sodelovale, tako da poznamo način dela druga druge, vsem pa nam je blizu timsko delo. Držale smo se dogovorjenih rokov in se sproti obveščale o morebitnih vprašanjih ali dilemah, obenem pa je priprava tega seminarskega dela prav zaradi zgodnjega pristopa k oblikovanju potekala sproščeno.